

Přílohy (doc. PhDr. Milena Krobotová, CSc.)

Obsah kapitoly

Text kapitoly

Příloha 1

Z dějin rétoriky

Stylistika je jednou z nejmladších jazykovědných disciplín a vyčleňuje se až v polovině 19. století.

Antika

V antice byly položeny základy stylistiky. Disciplína se členila na tři složky, *rétoriku*, *poetiku* a *dialogiku*. Jde původně o plurálové tvary přídavných jmen rodu středního, které vznikly takto: *rétorické věci* - *rétoriká* - *rétorika*; *poetické věci* - *poetiká* - *poetika*; *dialogické věci* - *dialogiká* - *dialogika*. Slovo *stylistika* je řeckého původu (*stýlos* znamenalo způsob psaní, sloh, styl).

Rétorika byla jedním z hlavních školních předmětů. Byla to nauka o tom, jak tvořit působivé řečnické projevy, aby byly zajímavé, přitažlivé a efektní. Mluvený projev byl v té době velmi důležitý prostředek jazykové komunikace, neboť mnoho lidí neumělo číst ani psát. V 5. století př. n. l., v době Periklově, vydávali praktické učebnice rétoriky již sofisté. Řečnické projevy ve starém Řecku se členily na *politické*, *soudní* (praktické) a *slavnostní* (estetické). V době největšího rozkvětu řečnictví existovali tzv. logografové, kteří psali projevy a řeči na objednávku.

Poetika se zabývala tvorbou uměleckého díla, soustřeďovala se na formulování myšlenek před řečnickým projevem (rétorika se věnovala formulování ústního projevu).

Dialogika byla nauka o rozhovoru, besedě, diskusi, o metodách přesvědčování. Uplatňovala se zvláště v politickém životě a ve filozofii. Vedení dialogu se pokládalo za umění (viz Sokrates - sokratovská metoda - dialogická metoda v pedagogice).

Základem stylistické teorie v antice, ale i v dobách pozdějších, se stala dvě díla **Aristotelova** (384-332 př. n. l.), a to *Poetika* (známe z ní jen část a umělecká tvorba se v ní člení na epiku, dramatiku a lyriku) a *Rétorika*. V obou pracích hovoří autor o rozdílech mezi projevy mluvenými a psanými a velkou pozornost věnuje estetice slova. Rozlišuje trojí druh slohu: *sloh vysoký* (má čtenáře strhnout, působit na jeho city), *sloh střední* (má pobavit, ale přitom být vybroušený), *sloh nízký* (má čtenáře poučit). Tato teorie tří slohů prostupuje dějiny stylistiky od středověku až po novověk. V Římě probíhal vývoj obdobně jako v Řecku. V prvním z pěti období latinského jazyka, v období předliterárním (od nejstarší doby do r. 240 př. n. l.), se pozornost soustřeďovala na oblast básnické tvorby. Ve druhém období (240-80 př. n. l.), v období silné helenizace římské kultury, již pronikla řecká poetika, dialogika a rétorika. Nejvýznamnější je období klasické (80 př. n. l.-14. n. l.) a poklasické (14-117 n. l.), neboť v těchto obdobích vrcholí rozvoj stylistických disciplín. Vznikly dva protichůdné směry - *analogie* (např. Caesar) a *anomalie* (např. Cicero). **Caesar** zdůrazňoval při výběru slov věcnost, pravidelnost, zákonitost a zavrhoval vyumělkovanou syntax. **Cicero** byl zastáncem květnaté mluvy a kladl důraz na exkluzivní výrazy. Budoval svou teorii řečnictví na třech stylech (vysokém, středním, nízkém) a za dobrého řečníka pokládal toho, kdo dovedl na veřejnosti hovořit přesvědčivě, svou řečí získat posluchače a poskytnout jim přitom umělecký zážitek. Teoretickou hodnotu pro vývoj stylistiky má práce *O umění básnickém* od Římana **Horatia Flacca**, který požaduje tvorbu podloženou znalostmi, studiem a etikou. Zabýval se mj. také jednotou uměleckého díla, ale nepřikládal význam bohatosti výrazu ani původnosti látky. Další významné osobnosti té doby, **Seneca** a **Tacitus**, zdůrazňují jednoduchý a věcný projev, bez poetického koloritu. Antičtí teoretikové zpracovali také teorii o typech a syntaktických figurách; v té době byly už známy např. názvy *metafora*, *metonymie* a *synekdocha*.

V dějinách stylistiky má významné místo také Indie. Stylistika se zde chápala jako ekonomika řeči, věda o výrazových prostředcích, sloužících ke zkracování projevů.

Středověk

Období *středověku* nepřispělo velkou měrou k rozvoji stylistiky a pozoruhodnější díla se nezachovala. Vzorovou rétorikou se stala rétorika Cicerona (anomalistická), důraz se kladl na esteticky přitažlivé projevy, které umožňovaly rozvoj individuálních stylů. Podporovaly se i tendence z indické stylistiky: zestručňovat projevy v případech, když byly k dispozici fakta, o něž se řečníci mohli při projevu opřít. Zájem se soustřeďoval hlavně na kazatelství a právníké řečnictví. Za ideální projev se považovalo co nejzdařilejší napodobování cizích vzorů, hlavně

antických, i když se objevil nesmělý požadavek individuálnosti slohu. V každém případě byl jazyk vědy, kultury a administrativy jiný než dorozumivací jazyk lidu. Nelze však tyto dva jazyky hodnotit jako styly, i když každý z nich v podstatě suploval nějaký styl.

Novověk

V *novověku* se zachovávala kontinuita s Ciceronovými a Aristotelovými stylistickými principy, ale zároveň se otevřela cesta stylistice jako samostatné vědní disciplíně vedle poetiky a rétoriky. Několik fragmentů, které se z té doby zachovaly, neumožňuje učinit ucelený pohled na vývoj stylistiky v 15.-16. století.

Nejpozoruhodnější je spis **N. Boileau-Despréaux** *Umění básnické* (1674), který se stal „biblí“ francouzských básníků 17. a 18. století. Skládá se ze čtyř zpěvů a jde o jakýsi spisovatelský receptář, jež věnuje pozornost próze, poezii i dramatu. Není však čistou poetikou, ale obsahuje i stylistické poučení širšího charakteru, např. známé věci je třeba vyslovovat lehce, výrazy zbytečné nerozšiřovat, nepoužívat cizích slov, pozorně volit titulky apod. Autor dále rozvádí teorii tří stylů, i když pozměněnou: vysoký styl (je vhodný pro umělecké vyjadřování), střední (určený pro „lepší“ společnost) a nízký (určený pro společnost „nižší“). Prostředků středního a nízkého stylu se může využívat v komediích. Ve slovesném umění se vyžadovalo používat jen vysokého stylu.

V 18. století se k teorii tří stylů opět vrací ruský učenec **M. V. Lomonosov** v díle *O polze knig cerkovnych v rossijskom jazyke*. Rozdělení stylu na vysoký, střední a nízký nerozlišuje podle uživatelů jazyka, ale váže je na určité literární druhy. Vysoký styl patří do hrdinské poezie, do ódy a vážné prózy. Střední styl má místo v dramatu, ve vyšší společenské korespondenci, v satíře, idyle, elegii. Nízký styl se uplatňuje v komedii, v žertovných písních, v prozaických listech a v běžných popisech.

Požadavek osobitého stylu se začíná objevovat až u francouzského filozofa **G. Buffona** (1707-1788), formulovaný výrokem: „*Styl - tot' člověk sám*“.

Reformu **A. S. Puškina** lze chápat jako nápor romantismu proti klasické stylistické trichotomii. Klasicismus kladl na nejnižší stupeň jazyk obyčejného člověka a na místo nejvyšší jazyk knižní, kdežto v romantismu se tendence obrátily. Vyzvedl se jazyk obyčejného člověka a měl zaujmout první místo v hierarchii stylů: na první stupeň se proto dostal jazyk lidu, na nejnižší stupeň jazyk knižní a střední stupeň zůstal beze změny. Toto „obrácení“ škály však neznamenalo ve stylistice progresivní posun, nešlo o bohatší stylistickou diferenciaci prostředků, ale jen o výměnu stylů. Tato situace se vytvořila v období klasicismu a romantismu v celé Evropě.

V novověku se konstituovaly nové národní jazyky, které nejprve byly pod vlivem humanistické latiny (na západě) a církevní slovanštiny (na východě) a teprve nyní nastupují cestu svého vlastního vývoje. Pozornost se soustřeďuje na otázky jazykové stylistiky. Jednotlivé stylistické teorie se zpočátku vyvíjely autonomně, bez výraznějšího vzájemného ovlivňování, a souvisely s vývojem jazykovědy nebo s „vládnoucí“ filozofií v určité zemi.

Začátkem 19. století se začíná uplatňovat funkční (idealistická) teorie, na rozhraní 19. a 20. století je to individualistická teorie, s níž se dostává do popředí teorie formalistická a po ní strukturalistická. Při vyčleňování jednotlivých teorií a škol se nepoužilo jednotné kritérium, neboť jednou je jím obsah, jindy metoda.

Základy funkčního chápání stylu se projeví již v antice, výrazněji pak v době, kdy jazyky jsou již na takové úrovni, že mohou vykonávat všechny funkce, které se na jazyk kladou. V 17. století se vedle odborných textů vyskytují v elementární podobě zpravodajské texty a již před tím se v právním styku rýsují zárodky administrativně právního stylu.

W. von Humboldt proklamuje počátkem 19. století funkční styl. Klade do protikladu poezii a prózu. Prózu člení na hovorovou, odbornou a krásnou. Od poezie se odlišuje výběrem slov a výrazů, využíváním gramatických forem, syntaktických konstrukcí i emocionálním zaměřením. Tato klasifikace se však neuskutečnila na konkrétním jazykovém materiálu. Jde o princip s idealistickou koncepcí, neboť funkční styly chápe jako adekvátní formy, které člověk uplatňuje tehdy, když potřebuje nebo chce dát najevo své duševní stavy.

Mladogramatické *historicko-etymologické metody* v 19. století nebraly zřetel k celkové struktuře díla a šlo o atomizující postupy.

Paralelou (a v jednotlivostech i protikladnou metodou) je *individualistická (neoidealistická) teorie* školy **Croce - Vossler - Spitzer** a lingvistická *emocionální koncepce* francouzské školy **Ch. Ballyho**. Obě se vyvinuly samostatně, avšak integrujícím prvkem je mladogramatismus. Mladogramatici posunuli stylistiku do literární vědy a pokládali ji za vědu o jazyku jako umění. Proto je toto období vakuem v dějinách jazykové stylistiky.

Individualistická stylistika vychází z koncepce Itala **B. Croceho**, jehož žáky byli **K. Vossler** a **L. Spitzer**.

B. Croce (1866-1952) odsunul gramatiku jazyka do pedagogické praxe a při hodnocení básnického díla nebral v úvahu lingvistické kategorie. V souvislosti s uměleckým dílem ho zajímala osobnost autora.

K. Vossler nestál tak ostře proti lingvistické teorii. Uznával v každém jazyce koexistenci výrazové a informační

složky, ale jeho sympatie patřily složce výrazové. Ve stylistických projevech autora hledal vliv citových center. Kolik je individualit, tolik existuje stylů. Na rozdíl od Croceho věřil i v existenci a růst prostředků s interindividuální hodnotou (častým používáním se stylisticky příznakový prvek přeměňuje na normu a vstupuje do jazykově stylistického systému). Předmětem stylistiky má být sledování jazyka individuálních osobností jako elementů pro vyjadřování duševního stavu. Proto se tato stylistika nazývá *psychoanalytickou stylistikou*.

L. Spitzer přiznává, že již od roku 1920 pracuje strukturalistickou metodou. I když v rozbořech básní uplatňuje strukturalistický postup, jeho názory jsou převážně v souladu s Vosslerem a Crocem.

Individualistická, neoidealistická a psychoanalytická teorie nemá v dalším období (a ani v současnosti) přímých následovníků. Stylistice mnoho nepřinesla, vyvolala jen úvahy o jednom stylu. Hodně však přispěla k chápání uměleckého díla. Této škole se vyčítá, že nerozlišovala takové základní kategorie, jako jsou dorozumivací jazyk a jazyk umělecké literatury.

Lingvistická stylistika se rozvíjela současně s předcházejícími směry. Jde o ženevsko-francouzskou školu, kterou založil švýcarský lingvista Ch. Bally (1865-1947), žák F. R. de Saussura. Jeho stylistika se chápe jako expresivně-emocionální. Společně s idealistickou německou stylistikou byla protikladem pozitivistické stylistiky. Ch. Bally byl přesvědčen o tom, že v konkrétní jazykové informaci je vždy něco z jazyka a něco z člověka, který informaci podává. Věřil, že člověk je konglomerátem společenských vztahů, že není neopakovatelný. Individuální charakteristika zařazuje člověka k určitému sociálnímu prostředí, které se opakuje. Bally žádá vyčlenit z prostředků národního jazyka ty, které jako výrazové prostředky patří jednotlivcům nebo skupinám, a klasifikovat je podle toho, v kterých sociálních a společenských prostředích se vyskytují. O stylistice mluví jako o nauce „o výrazech vyjadřujících citový život člověka“. Stylistika si má při jazykové komunikaci všimnout toho, co je mimo logické složky. Proto věnuje zvláštní pozornost synonymii jako prostředku k vyjadřování emocionálních odstínů výpovědi, dále tropům, figurám a slovosledu. Přeceňuje emocionální moment v jazyku. Gramatika se mu jeví jako „suchá abstraktní kostra“. V díle Ch. Ballyho můžeme vidět začátek nové éry ve stylistice, zrod jazykové stylistiky. Jeho přínos můžeme shrnout do těchto oblastí: 1. Vytvořil popisnou stylistiku. 2. Povýšil stylistiku na jazykovědnou disciplínu. 3. Ukázal, že stylistické prostředky tvoří určitý systém. 4. Rozvedl a částečně i upravil dílo svého učitele F. R. de Saussura.

V Rusku v této době převažoval **formalismus**. Podle V. Mathesia nejde o školu ani systém. Jeho stoupenci se představili jako skupina OPOJAZ (*Obščestvo po izučeniju poetičeskogo jazyka*) a vystoupili se dvěma sborníky o teorii básnického jazyka (1916, 1917). Hlavním představitelem byl ruský literární vědec V. Šklovský. Formalisté přísně diferencovali jazyk praktický od jazyka básnického, který byl v popředí jejich zájmu. Jejich metody vycházely z analytického pohledu na formu, obsah literárního díla se podle nich rovná sumě jeho stylistických metod. Formální stránka díla se tak staví proti jeho obsahu. Pozornost věnují kompozici, větě, slovu, při analýze básně i zvuku. Metody jazykové analýzy přenášejí do poetiky a teorie literatury. Největší rozkvět zaznamenala škola v letech 1920-1923. Mnohé z metod této školy se však včlenily do strukturalismu a ovlivnily Pražský lingvistický kroužek.

Strukturalismus vzniká jako zákonitý jev v historii jazykovědy a literární vědy. Neprojevilo se však jen v těchto disciplínách, ale také v etnografii, folkloristice, estetice, dějinách umění, teatrologii apod. Iniciátorem jeho vzniku byl F. R. de Saussure (1857-1913). Do roku 1939 se však v jazykovědě slova „strukturalismus“ používalo neterminologicky. Až holandský filozof H. J. Pos zavedl tento termín v jazykovědě. Pod vlivem strukturalismu vyvíjel svou činnost Pražský lingvistický kroužek (1926), ale i škola kodaňská (L. Hjelmslev) a americká (Bloomfield).

Cambridžská škola (vedená I. A. Richardsem) byla zvláště progresivní v teorii stylistiky. Strukturní rozbor byl jedním z předmětů studia. Teorie básnického jazyka se mírně odkláněla od chápání struktury u nás a více inklinovala k staršímu poetismu. Hodně pozornosti se věnovalo metafoře. Richards pokládal dokonce každé myšlení za metaforické. Jeho metaforické pojmy se v západní stylistice a literární vědě používají běžně i dnes.

V USA se strukturálními metodami pracuje i na univerzitách. Vzniká tam směr „nové kritiky“. Na rozdíl od cambridžské školy se používá čistějších strukturalistických metod, bez stop pozitivismu. V práci s textem se opírá o jazyk, ale berou se v úvahu také vnější činitele. Hodnocení se však provádí na základě literárních aspektů.

Na počátku 20. století vzniká tzv. **funkční stylistika**; vychází z názorů funkční a strukturální lingvistiky, představované F. de Saussurem, který rozlišuje jazyk a řečový projev, a z názorů Ch. Ballyho. Opírá se též o učení Rakušana Ch. Bühlera, který rozvinul v teorii jazyka v dorozumivacím procesu systém jazykových funkcí. Za základní funkci považuje *funkci výrazovou* (Ausdrucksfunktion), *popisnou* (Darstellungsfunktion) a *výzovou* (Apellfunktion) při působení tří činitelů - mluvčího, řečového procesu a adresáta.

Současný stav (období posledních 50 let) se vyznačuje relativním osamostatňováním jazykovědné stylistiky od literární vědy a uplatněním kritérií exaktních, estetických a pragmatických ve stejné míře jako i intuicí. Více se věnuje pozornost struktuře a architektonice textu.

K vývoji stylistiky v jednotlivých zemích

Ve vývoji stylistiky jsou pro západní Evropu evidentní dvě tendence: v bývalé NSR, Anglii a severských krajinách se výzkum zaměřuje na stylistiku textu, kdežto románské země se doposud nevymanily z pout expresivní a individualistické stylistiky.

Románská, anglická a americká stylistika se rozvíjela na materiálu uměleckého textu, a proto se v ní stále ztotožňuje stylistika s poetikou, popř. s literárněvědnou stylistikou. V americké tradici se stylistika chápe jako praktická školská metoda, která učí stylizovat texty. Naše stylistika je více samostatná a je blíže stylistice francouzské a anglické než americké.

V bývalém **Sovětském svazu** probíhala v 50. letech 20. století v odborných časopisech široká diskuse o teoretických i praktických otázkách stylistiky. Diskutovalo se o některých základních pojmech, o klasifikaci stylů, o stylistice ve škole, o vztahu stylistiky k příbuzným vědním disciplínám apod. V centru pozornosti byla zvláště otázka „slova a obrazu“ v literárním díle. Do popředí se dostaly i otázky textu (Vinogradov). Statistické metody jsou prosazovány zvláště v Kijevě. Ruští stylisté často ve svých pracích vycházeli z českých a slovenských pramenů a opírali se o ně.

V **Polsku** se diferencuje jazykovědná stylistika od literárněvědné. Více pozornosti se věnuje uměleckým textům než textům věcným. V roce 1982 vyšla zajímavá monografie věnovaná odbornému stylu (S. Gajda), v níž se vychází z více než 200 domácích a zahraničních pramenů. Jako celek je poznamenána literárněvědnými přístupy, analýzami a interpretacemi uměleckých textů.

V bývalé **Německé demokratické republice** se stala základním dílem práce *Stilistik der deutschen Gegenwartssprache* (1975). Jde o komplexní moderní učebnici stylistiky, v níž se bere zřetel na sociologii, psychologii, estetiku i teorii vyučování. Zdůrazňovala se pragmatická složka, která ve značné míře poznačila stylistiku bývalé NDR.

V **Maďarsku** nemá stylistika dvojpólový charakter (jazykovědná a literárněvědná) jako ostatní evropské stylistiky. Přiklání se více ke klasické Ballyho expresivní orientaci. Není zde funkční stylistika v našem smyslu.

Badatelé v **Bulharsku** věnují více pozornosti jednotlivým strukturním a výrazovým prostředkům textu než funkčním stylům. Zvláštní zájem je věnován rétorice.

V zemích dřívější **Jugoslávie** se odborníci více zaměřovali na umělecké texty a jednotlivé stylistické prostředky, méně pozornosti věnovali stylům a komunikátům.

V tradici francouzské stylistiky pokračovalo **Rumunsko** a stylistiku chápali tamní badatelé jako nauku literárněvědnou.

V **Rakousku** stojí v popředí zájmu stylistika textu, jejíž základy položil a dále je rozvinul W. Dressler.

Ve **Švýcarsku** není stylistika metodologicky ani teoreticky jednoznačně orientována. Přetrvává zaměření na literárněvědnou stylistiku nebo na symbiózu jazykovědné stylistiky s poetikou.

Vedle prací Ballyho je ve **Francii** rozšířená stylistika kontextu. V moderní francouzské stylistice se uplatňují i metody statistické stylistiky. Poetika se překrývá s rétorikou od nejstarších dob až dodnes. Vědecký výzkum není koncentrovaný, a proto se v oblasti stylistiky a textu projevuje více individualismus.

Italská stylistika vychází z badatelské práce Ch. Ballyho a K. Vosslera. Mezi slovem a dílem musí být harmonie, která nedovoluje při interpretaci oddělovat formu od obsahu.

Ve **Španělsku** nevznikla větší moderní díla ze stylistiky. Převládají tradiční názory i metody.

Česká stylistika

O soustavnější stylistickou teorii se již v 16. století pokusil J. Blahoslav v dílech *Musica, Grammatica česká* a *Vady kazatelů* a později J. A. Komenský v méně známém systematickém díle *Zpráva a naučení o kazatelství*. Toto dílko je vlastně přesnou teorií řečnictví, zabývající se nejen prostředky jazykovými, kompozicí řeči, ale i technikou mluvního projevu. Užívalo se ho (zčásti upraveného J. L. Zieglerem) také v době obrození.

Výrazněji se však stylistika diferencovala až v 19. století. Nástin základních poznatků ze slohu podal J. Jungmann ve své *Slovesnosti*, v níž se zaměřuje především na styl umělecký a opírá se o známé dělení tří stylů (sloh vyšší připisuje slavnostní poezii - ódy, hymny, sloh prostřední řečnictví a sloh nižší próze, poezii a řečnictví).

Období strukturalismu přineslo další podněty také pro rozvoj stylistiky u nás. Vlastní vědecká teorie stylistiky byla rozpracována až zásluhou **Pražského lingvistického kroužku** (1926-1948). K hlavním představitelům řadíme B. Havránka, R. O. Jakobsona, N. S. Trubeckého, V. Mathesia, J. Mukařovského, B. Trnku, M. Weingarta, J. Vachka, F. X. Šaldu a další. Tato pražská jazyková škola zdůraznila základní význam rozlišení funkcí jazyka, které umožnily studovat styl i jiných projevů než uměleckých, prohloubila poznání diferenciací různých druhů stylů. Od ruských

formalistů převzala teze odlišující estetickou funkci řeči básnické od funkce praktické, dorozumivací. Vychází z teze, že jazyk je struktura, nadčasová a nadprostorová, daná inherentně (ve smyslu langue) a že literární dílo je samostatná struktura, která souvisí se situací jeho vzniku. Složky jazykové struktury i struktury literárního díla se chápou vždy se zřetelem na celou strukturu. Strukturalistická literární věda využívá při analýze konkrétních děl jazyka, neboť vychází z předpokladu, že v literárním díle jsou všechny složky (jazykové, obsahové i kompoziční) ve vzájemném vztahu, jedna podmiňuje druhou, doplňují se a navzájem vysvětlují. Pomáhala hledat systémový charakter slohových jevů, odhalovat soustavu stylů národního jazyka, ukazovala funkčnost jazykových prostředků, a tím položila základy soudobé české stylistiky. V současné době se teorie pražského strukturalismu pokládá za uzavřenou a návaznost na tuto školu má v podstatě jiný obsah i funkci.

Otázky stylistiky a poetiky rozpracoval zvláště J. Mukařovský v *Kapitolách z české poetiky 1, 2, 3* (1948), B. Havránek ve *Čtení o jazyce a poesii* (1942) i další badatelé, zvláště v časopise *PLK Slovo a slovesnost* (vychází od roku 1935).

Významnou osobností PLK se stal V. Mathesius, který již ve své první významné studii *O potenciálnosti jevů jazykových* (1911) věnuje pozornost stylovým jevům. Právě teorie potencionalnosti mu pomohla řešit vztah mezi jazykovědou a stylistikou: „*Stylistika se neliší od jazykozpytu materiálem, nýbrž cílem.*” V pozdějších pracích (1942, 1966) již neomezuje stylistiku na zkoumání individuálních stylů, ale chápe styl široce. Vyděloval řadu tzv. funkčních stylů (tj. útvarů), a to téměř shodně s B. Havránkem, a funkce jazyka v obecné rovině: funkci prostě sdělnou, výrazovou a formulační. Z období PLK je přínosná jeho práce *Řeč a sloh* (1932).

Do období pražské lingvistické školy spadají také studie B. Havránka, věnované funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka. V roce 1929 vystoupil B. Havránek s teorií a programem stylistické diferenciaci. I když s pojmem „funkční styl” se setkáme již u W. von Humboldta, podrobněji rozvedl problematiku až B. Havránek ve studii *Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura* (1932) a pak ve studii *K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka* (1942). Ve svém schématu uvedl, že funkci komunikativní odpovídá styl hovorový (konverzační), funkci praktické odborné styl pracovní (věcný), funkci teoretické odborné styl vědecký a funkci estetické styl básnický.

Vývoj disciplíny byl přerušen válkou a k novému zkoumání stylistické problematiky došlo až na počátku 50. let 20. století. Podnětem se stala práce *O jazykovém slohu* (1953) od F. Trávníčka, který vyčlenil šest základních, a to spisovných druhů slohu: sloh odborný (vědecký a praktický), novinářský a populární i popularizační, řečnický, úřední, společenský, umělecký. Toto členění navázalo na starší Trávníčkovo dělení „druhů spisovného jazyka” do tří skupin: *sloh hovorový, vlastní jazyk spisovný a umělecký* (1943).

Přínosem pro vývoj stylistiky se stala i celostátní konference o slohu, pořádaná v Liblicích roku 1954, která zhodnotila stav naší stylistiky a vyjádřila se k některým obecným otázkám jazykového slohu i k otázkám slohu odborného, publicistického a uměleckého. Její výsledky byly shrnuty do základních tezí, které vytyčily hlavní úkoly stylistiky.

Další významná celostátní konference, která navázala na liblickou konferenci, se konala ve Štíříně (1982). Vedle všeobecných otázek se na ní řešila i problematika teorie vyučování stylistiky.

Z významných osobností naší stylistiky je třeba věnovat pozornost alespoň několika jménům.

J. V. Bečka napsal v intencích pražské lingvistické školy *Úvod do české stylistiky* (1948). Vymezil tzv. druhy slohu (výpravný, popisný, pojednávací), jež pak byly charakterizovány i jako základní principy při vyučování slohu pod názvem „slohové útvary”. Ve své další badatelské práci se zabýval otázkami kompozice jazykového projevu a zvláště pak propracováním publicistického stylu.

K. Hausenblas vymezil styl a jeho pojetí zvláště v práci *Výstavba jazykových projevů a sloh* (1972). Připomínáme jeho pojetí stylu jako „tvárného principu integračního”, který má dosah pro smysl komunikátu. Stylové jevy chápe ještě širěji než jevy jazykové, neboť styl je vlastní nejen verbálním komunikátům, ale vši lidské činnosti a lidskému chování.

Systematikou obecné stylistiky, otázkami pojetí základních pojmů, stylistickou terminologií a vypracováním stylistické systematiky se zabývají např. K. Hausenblas a M. Jelínek; charakteristickou stylového rozvrstvení současné spisovné češtiny, otázkami jednotlivých stylů a kulturou jazyka se zabývají např. A. Jedlička, M. Jelínek a další; problematice uměleckého stylu věnují pozornost L. Doležal, M. Jelínek, Z. Kožmín a jiní, na propracování stylu publicistického se zaměřili (kromě J. V. Bečky) M. Jelínek, J. Chloupek, problematice jednotlivých stylových vrstev se věnovali B. Havránek, A. Jedlička, F. Kopečný, J. Bělič, K. Hausenblas, F. Daneš, J. Chloupek, J. Filipec, M. Čechová a další.

V moderní české stylistice se do popředí dostávají otázky textu, který se sleduje ze sociolingvistického hlediska (V. Skalička, J. Kraus, J. Hubáček), z hlediska psycholingvistického (K. Horálek, V. Skalička) i ze statistického hlediska (M. Těšitelová, P. Sgall). Progresivní jsou studie o expresivitě (J. Zima), synonymii (J. Filipec, J. V. Bečka), práce směřující k pragmlingvistice (P. Sgall) a novější orientace na rétoriku (J. Kraus).

Slovenská stylistika

Vývoj slovenské stylistiky nastínil **E. Paulíny** v práci *Dějiny spisovnej slovenčiny* (1948, 1966). V období, kdy na Slovensku nebyl spisovný jazyk, formoval se náboženský a řečnický styl na pozadí latiny, administrativní styl na pozadí němčiny a odborný styl na pozadí češtiny. Maďarština plnila funkci vysokého stylu, němčina nebo čeština středního stylu a slovenština stylu nízkého.

První slovenskou stylistiku pod názvem *Slovenská štylistika* (1921) napsal **Ľ Šenšel** a je na svou dobu poměrně vyspělá práce. Autor v ní člení stylistickou problematiku na tři části: *mluvnickou*, *logickou* a *estetickou*.

K průkopníkům strukturalistické metody na Slovensku patřili: **Ľ Novák**, **J. M. Kořínek**, **E. Paulíny**, **M. Bakoš**, **A Melicharčík** aj.

Ve 40. letech 20. století rozvíjela metody strukturní lingvistiky *Slovenská jazykovedná spoločnosť*. V prosinci 1945 vznikl *Bratislavský lingvistický kroužek*, jehož cílem bylo rozvinout teorii strukturní lingvistiky na Slovensku. V roce 1947 začal tento kroužek za redakce E. Paulínyho vydávat strukturalisticky orientovaný časopis *Slovo a tvar* (časopis pro jazykovědu, stylistiku a slovesnost), který vycházel do roku 1950. Věnovala se v něm pozornost hlavně uměleckému stylu.

V 50. letech 20. století se pak věnovala pozornost stylistickým rozborům slovenské prózy a částečně i poezie.

V 60. letech 20. století se uskutečnily na Slovensku dvě vědecké konference o stylu prózy (4.-5. 6. 1964 - konference o stylu současné slovenské prózy a 11.-13. 3. 1965 konference o jazyku a stylu současné prózy pro mládež). Otázkám stylistiky se věnovala pozornost i na konferencích o vývojových tendencích spisovné slovenštiny (2.-4. 4. 1962) a na konferencích se zaměřením na jazyk a styl novin (1965, 1966).

Dvě významné stylistické konference se konaly i v 80. letech 20. století, a to 10.-11. 9. 1981 (první celostátní konference v Zemplínskej Šírave věnovaná, speciálně otázkám textu) a 8.- 9. 4. 1982 (konference ve Smoleniciach o jazyku a stylu tisku, rozhlasu a televize).

V současné době patří stylistika mezi nejvíce sledované disciplíny a její teorie i metodologie jsou podrobně rozpracovány.

V posledním období se propracovala teorie funkčních stylů, velká pozornost se věnovala stylu odbornému (J. Horecký, J. Findra), vyčlenily se tři nové styly: administrativní, řečnický a esejistický (J. Mistrík), zvláštní pozornost se zaměřila na hovorový styl (Peciar, Bosák) a na styl slovenské publicistiky (J. Horecký, J. Mistrík). Dále se badatelé zaměřují na kompozici textu od nejmenších jednotek až po velké kompoziční celky a žánry (J. Mistrík, J. Findra, J. Horecký). Rozvíjí se též statistické metody. F. Miko rozpracovává hlavně na dílech umělecké literatury metodu výrazových kategorií, která našla ohlas i v zahraničí. Dramatickému textu, rétorice, recitaci, rychlému čtení a grafologii se zvláště věnuje J. Mistrík. Počet vědců roste také proto, že se zkoumají výrazové prostředky, které nepřímo souvisí se stylistikou (frazologie, slang, styl tisku, rozhlasu, televize, účinnost novinářských projevů, literatura faktu aj.). Slovenská stylistika si stále udržuje vysoký trend.

Příloha 2

Ukázky slohových prací žáků

Vypravování s použitím vyjmenovaných slov

Pes a netopýr

Byl jednou jeden starý, starodávný mlýn. V tom mlýně žil potulný pes a s ním netopýr. Jednou pejsek řekl, že by si mohli hrát na honěnou. Ale jak si hráli, netopýr uletěl a pejsek byl hrozně zklamaný. Šel zpátky do mlýna a nevěřil svým očím. Byl tam netopýr. Řekli si, že by mohli jít na byliny. Našli tam pelyněk a pampelišky. Pak šli domů a udělali si bylinkový čaj. Když pili čaj, zablýsklo se. Ale to jim nevadilo, protože byli spolu.

(3. třída)

Netopýr

Byl jeden netopýr, který pořád vzlykal. Bydlel ve starém mlýně. Jednou šel mlynář se synem mlít. Kluk říkal, že vyleze pro pytle. Chlapec vylezl na půdu a uviděl vzlykajícího netopýra. Chlapec se zeptal: proč vzlykáš, netopýře? Netopýr mu odpověděl. Vzlykám, protože nemám kamarády. Kluk řekl: nemáš kamarády, protože jsi napůl myš a napůl pták. Já bych mohl být tvým kamarádem. Jakmile to netopýr uslyšel, přestal vzlykat. Od té doby už netopýr nevzlykal.

(3. třída)

Kobyly a býk

Bylo jednou jedno město, ve které žil jeden býk a kobyla, a ti měli byt a v něm bydleli. Příbytek byl velmi dobře zařízen a byl v něm dokonce i nábytek. Škoda, že v něm žil jen „dobytek“, který žral byliny.

Obyvatelé města Přibyslavi se rozhodli, že jim pomohou sbírat byliny, a přestože neznali jazyk kobyly a býka, dobře se s nimi spřátelili.

(5. třída)

Negativní pohádky

Žádné království

Za žádnými horami a žádnými lesy, za řekou, která nikdy nebyla, v krajině nikoho, kde nikdy nikdo nespátřil sluneční paprsky a kde ryby nikdy neuměly plavat, protože nebylo řek ani rybníků, nežil král a nežila tam ani jeho dcera. Zato v Žádném sousedním království prince Nikteraka nebyla nikdy noc. A Nikterak se nerozhodl pro princeznu sousedního krále, který nikdy nežil. A ani nevíte, že mu to nevyšlo? Nebyl jsem na svatbě, ale asi nebyla hezká, protože když se ti dva, co nikdy nežili, nedají dohromady, nemůže z toho nevzniknout nic jiného než nic nebo Nikteráček.

(6. třída)

Děj klasické pohádky ve 21. století

O Karkulce

Byla jednou jedna ujetá pubertáčka Karkulka. Nosila zelenou minisukni, červené silonky, žluté tričko a nenosila boty. Proto měla oteklé palce.

Jednou ji maminka poslala na rande. Rozhodla se, že pojede stopem. Zastavil jí Pěťa Úchylný v červeném BMW a odvezl ji až do kavárny. Tam už na ni čekal Luboš Vlk a Tomáš Myslivec.

Mezi dvěma soky propukla hádka. Celou situaci vyřešila až náhle příchozí babička, která se vracela od kadeřníka. Roztržku srovnala několika údery basebalovou pálkou.

(8. třída)

Pověsti

Odkud vzaly některé obce své jméno

Čertoryje

V jedné malé vesničce žili tři bratři. Ale nebyli to bratři obyčejní. Byli velcí jako obři, zarostlí, špinaví, takže vypadali jako čerti. Lidé se jich velmi báli a zdaleka se jim vyhýbali. Když bratři šli, zůstávaly po jejich mohutných nohách hluboké šlápoty. Země ve vesnici byla rozbrázděná, jako by ji někdy zryl. Obyvatelé okolních vesnic začali této vesničce říkat Čertoryje a tento název jí už zůstal.

(8. třída)

Bajky

O vlku a jezevci

Byl jednou jeden jezevec a ten zabloudil do panství vlka ukrutníka. Vlk milého jezevce po pár dnech objevil a zařval: „Jak se opovažuješ sem vkročit, bídný červe!“

„Odpusť vlku, nevěděl jsem, že jsem vstoupil na tvou půdu.“

„To nestačí, za to, že jsi se toho odvážil, zaplatíš životem!“

„Rád dám své tělo, maso a kůži pro mocného vlka, ale můžeš mi splnit mé poslední skromné přání?“

„Mluv!“ zařval vlk, „poslouchám.“

„Přál bych si zemřít na své půdě, ve své zemi, skul mne z kopce dolů a pak mne sežer.“

Vlk opravdu jezevce skulil a jezevec hop skok, už byl ve své noře. Vlk ukrutník seběhl ze stráně a zahulákal:

„Bídny červe, kde jsi?“

Ticho, ani ptáček nezazpíval. Vlk schlípl ocas a odběhl domů. Poznal, že se dal napálit malým, slabým zvířetem - jezevcem.

(Gymnázium - prima)

Myší bajka

Žila, byla lesní myška, / živila se oříšky. / Na procházku když si vyšla, / potkaly se u říčky. / Kdo? Rádoby přítelkyně, / avšak každá z díry jiné. / Bohatá, tlustá myš z města / se nad chudou pyšně nesla. / Oříškům se vysmála, / chudou myšku lákala. / Na své jídlo chválu pěla, / to prý nikdy neviděla. / Hned ji zvala do své skrýše, / zaslepená ve své pyše. / Tam vám bylo jídla, myši, / jako v celé myší říši. / Městská myš se napaňuje, / všechno lesní ukazuje. / Nábýtek a hory jídla, / (moc jí toho nenabídla). / Spící kočku, chlubna velká, / za svou lásku vydává. / Ať ji myš jde pozdraviti, / že prý je moc churavá. / Tento žertík zlomyslný / velmi špatně dopadne. / Takže kočka místo lesní / městskou myšku popadne. / Z toho plyne poučení / pro každého pyšnila, / moc se chlubit zdravé není, / jinak by to přežila.

(6. třída)

Obrazné vyjádření ve vypravování

Kam tě čerti nesou a čert mi to byl dlužen

Jdu jednou po lese a najednou mě chytanou čerti. Řeknu si: „To není možný!“ Ale náhodou to bylo úžasný. Nosili mě po všech čertech a donesli mě až na konec světa.

Tam mě pustili a já nevěděla, co dál. Musela jsem zase zpátky domů. Šla jsem opravdu moc dlouho, už ani nevím, kolik to bylo dní a nocí, ale dočkala jsem se. Doma jsem to všechno vyprávěla, ale nevěřili mi a dali mi domácí vězení, že jsem utekla z domu. No, a tak už do toho lesa raději nechodím. Už totiž vím, že mi to byl čert dlužen.

(8. třída)

Čerti s ním šijou

Na začátku tu byl jen čert a krejčí a ti si řekli, že budou šít, aby si vydělali. Příští den se dali do práce. Vzali šicí stroj, nitě a začali.

Ze začátku šili šaty v malém množství, ale jednou už na to nestačili, a tak krejčí řekl: „Hele, čerte, běž do pekla a sežeň nějaké čerty, kteří by chtěli pracovat.“

Za tři dny se čert vrátil s pěti čerty a ptá se: „Bude to stačit?“

„Nevím, nevím,“ odvětil krejčí. „Budu rád, když přijdou i další.“

A čertů - dělníků přibývalo a dům byl už pro ně malý. Postavili tedy továrnu, která vyráběla tuny oblečení.

Plynula léta a továrna vzkvétala. Až jednou, když byla strašná bouřka, jeden z blesků uhodil do továrny a ta začala hořet. Ráno už nebylo po továrně ani stopy. Zůstal jen popel.

(8. třída)

Jak květiny přišly ke svým jménům

Sedmikráska

Byl jednou jeden otec a ten měl sedm krásných dcer. Nebyli příliš bohatí, žili v malé chaloupce u lesa. Dcery často chodily do lesa na houby nebo na jahody. A jednou našly krásnou malou kytičku s bílými lístky. Utrhly ji a chtěly ji ukázat tatínkovi, aby jim řekl, jak se jmenuje. Jejich tatínek totiž byl považován za nejchytřejšího člověka z celé vesnice a ještě nikdy se nestalo, že by něco nevěděl. Když mu však květinu donesly, ani on nevěděl, jak se jmenuje. Ale protože nechtěl svých sedm krásných dcer zklamat, dal té kytce jméno sedmikráska.

(7. třída)

Vypravování s použitím klíčových slov

Zima, večeře, pohádali se, Dějiny české literatury, nemocný, knížka, bábovka, kraslice, vyhodit, egyptská mumie, maso, prill, metronom, diář, Mart'an, měli se rádi.

Muž a žena

„*Zima* už je na krku a my nemáme uhlí,” řekla žena u *večeře*. Vzápětí *se* s mužem *pohádali*, neboť *Dějiny české literatury*, které držel *nemocný* v rukou, starou paní nikterak nezajímaly. Tato objemná *knížka* spíše provokovala, protože než ji pán přečte, bude tu jaro a kdo zajistí to uhlí?

Položila na stůl makovou *bábovku* a letmo zavadila pohledem o staré *kraslice* v sekretáři.

„Budu je muset *vyhodit*, jsou celé odřené.”

„Ty *egyptská mumie*,” ozvalo se z houpacího křesla, „kolikrát ti mám opakovat, že mě z máku pálí žáha! Dej mi raději chleba s uzeným!”

„Pořád jen *maso, maso*. A kde mám na to brát? Netisknem. Jen *prill* stojí moře peněz a máme kupovat uhlí.”

Nastalo ticho. *Metronom*, stojící na klavíru, rytmicky sekal napjatou atmosféru pokoje.

Náhle vzal starý muž svůj *diář* a klidně řekl:

„Uhlí objednáme v úterý.”

Zavřel *diář* a kousl do ukrojeného kousku moučnicku.

Žena zůstala překvapením stát jako *Mart'an*.

A já si myslím, že *se* ti dva přece jen trochu *měli rádi*.

(Pedagogická fakulta)

Mart'an to v podstatě nikdy nepochopí

Zima už měla na kahánku a do nálady lidí mocně se mísila brzy přicházející vesna. V mnoha rodinách byla uspořádána společná *večeře*, která většinou končila stejným tragiendem: *pohádali se* a šli spát.

Otec Bruno si zapálil u prostřeného stolu cigaretu a nervózně vdechoval škodlivý nikotin. Pubertální dcera Johana započala dlouho odkládanou manikúru a drobné úlomky jejího nehtu vesele dopadaly na krajkový ubrus. Snad jen syn Hubert neměl čas vychutnat štiplavou atmosféru společného stolování, neboť byl silně zahloubán do studia *Dějin české literatury*, skrýváje tuto objemnou publikaci před zraky přísedících.

Otec Bruno, *nemocný* nastávajícím jarem a reorganizačními procesy na pracovišti, hledal hromosvod svých problémů. A našel.

„Huberte, kolikrát ti mám opakovat, že nesnáším, když čteš u stolu *knížku*, jsou v tom bacily a plísňe a bůhví co ještě!”

Hubert nenuceně pohlédl otci do očí na důkaz minimálního zájmu o jeho kázání, které však nebylo zatím skončeno.

„A vůbec, celý týden sedíš doma jako *bábovka*. To já v tvém věku... No, kterápak ti vymaluje *kraslice*? Žádná, leda tak stará Dufková z knihovny.”

Matka Malvína, stojící u plotny, usměrnila svého manžela přísným pohledem. Dnes ne, dnes se nebudou hádat. Záměr otce Bruna *vyhodit* svého nezvedeného syna od prostřené tabule se nezdařil a na jeho košili počaly se hromadit úlomky nehtových lůžek jeho pubertální dcery Johany. A hlava rodiny si křečovitě šeptem opakuje:

„Ne, dnes už se nebudu rozčilovat, vydržím všechno, aby byla alespoň jednou u nás doma pohoda jako v těch přehloupých televizních inscenacích.”

Hubert se brzy vrátil i s novinkou „Výzkum *egyptské mumie*”, jejíž obrazová příloha měla zcela paralyzovat chuť k jídlu u všech přítomných.

Matka Malvína tiše bědovala, neboť vepřové *maso* vesele se připalovalo na pekáči. Ještě že jí manžel koupil k narozením skvělý *Pur*.

„Ach, Bruno, ten umí potěšit, zcela instinktivně vytušil, po čem by tak ve čtyřiceti letech jeho milující žena mohla toužit,” poznamenala pro sebe a láskyplně očima pohládila manžela, který podupával nohou jako zbrklý *metronom*, ve snaze udržet rodinnou harmonii.

Tentokrát to byl opravdu zvláštní večer. Pubertální dcera Johana snila svůj sen o někom, kdo přijde požádat ji o vzorně pěstěnou ručku. Syn Hubert cítil vítězství studujícího adolescenta. Matka Malvína tetelila se radostí nad tím, že dá po večeři manželovi nový *diář*, který pro něho z lásky ukradla na propagačním oddělení svého podniku. Otec

Bruno nervózně mlčel a tajně se těšil na vepřovou pečení.

A možná, kdyby právě teď přiletěl **Mart'an**, neznalý všech podrobností, jistě by do zprávy o stavu rodinného života na Zemi mimo jiné poznamenal:

„...a všichni **se tu měli rádi.**”

V podstatě.

(Pedagogická fakulta)

Příběhy o třech věcech

Na kraji lesa jsme našli tři věci, jak se tam dostaly?

Šustáky, pero, otvírák

Dnes odpoledne přišly na louku tři holky. Byly to velmi dobré kamarádky. Jedna se jmenovala Lucka, druhá Lenka a třetí Jitka. Chtěly co nejpříjemněji strávit dnešní odpoledne. Ale každá měla jiné záliby. Lucka si oblekla plavky, tričko a šustáky, Lenka si s sebou vzala sešit a pero a Jitka si vzala sodovky a otvírák. Všechno bylo v pohodě. Lucka se opalovala, Lenka psala svému kamarádovi dopis a Jitka spokojeně pila sodovky. Všechny si povídaly. Byla to opravdu pohoda.

Náhle však Lenka zakřičela. Lucka s Jitkou se zvědavě na Lenku podívaly, ale to už křičely taky. Nevšimly si, že nedaleko od nich mají hnízdo divoké lesní vosy. A tak je teď vosy honily. Holky pištěly, jak se dalo. Všechno nechaly a co nejrychleji utíkaly domů. Takže na louce zůstaly jedny šustáky, psací pero a otvírák.

(7. třída)

Vypravování s použitím slov začínajících na tři dané hlásky

G, T, K

Konec kovboje Georga

Texaská krajina. Tajuplná, tesklivá, kouzelná. Kolem ticho. Ted' - klepot kopyt. Krajem těžce kluše tmavohnědý kůň. Kolébá tělo, tělo gentlemana. Ten kouří, kousá, kouká kolem. Tmavý klobouk khaki, kabát ke kolenům, kostkovaná košile, kožené kalhoty, generálské kanady, karabina, kolt. Tot' kovboj George. Kolem to kolotá. Kosi trylkují, gorily křičí, tygři tiše trhají kořist, tetřevi tokají, krasavci koalové koketují, klokani klusají kolem kolejí, kytky krvavě kvetou. Kovboj kymácí tělem, kritizuje koně, kleje:

„Krucinál, kde ta krčma trčí? Táhneme tím krajem téměř týden!” - Kůň grogy, kovboj grogy.

Konečně! Kůň krčí tlamu.

„Kořalka!” křičí kovboj George. Ted' tady krmí koně, který křupe kukuřici, glgá kakao.

Kovboj klátivým krokem kráčí ke krčmě. Kouř. Koňak, gin, grog, kořalka, kola... Krčmář točí gratis texaského kozla. Kovbojové klevetí, kecají, klábosí, komunikují, karty tleskají, kuželky klepají, gramofon křaplavě troubí, trylkuje, třestí. Ted' tklivě kvílí tango. Texaská kurtizána Kasandra kroutí tělem, kovbojové křičí, tleskají. Temněmodrá kukadla krásné tanečnice Kasandry kovboje Georga konsternují. Kasandra toká, kovboj taje.

Ke krčmě krácejí tři tetovaní komančové. Kovboj klopýtá ke klozetu. Komančové kupují kořalku. Kasandra tvrdě koketuje. Kovboj to trpí, kleje. Ťape ke Kasandře:

„Kampak, kampak!?” triumfálně křičí třetí komanč.

Krčma tichne. Kovbojové tuší tragédii, každý kouká klidit tělo. George tasí kolt, komančové také. Komančové tisknou kohoutky, kovboj také. Křach, křach, třesky kolty. Kovboj George koupil kouli, klesá. Kolem tratoliště krve. Kasandra tupě kouká.

„Táhněte,” křičí ke komančům, kteří klidně krácejí. Kasandra klečí, křísí Georga.

Kdepak to! Kovbojovo tělo tuhne. Kasandra kvílí, tiskne Georgův kolt. Třesk, třesk! Kasandra klesá ke kovbojovi.

Ticho.

Krčmář kouká, gramofon trhaně tyje tango, kovbojové kondolují.

Texaská tragédie končí. Končí také kovbojka. Krajina kolem truchlí. Grizzly křičí, koalové koketují, kosi, konipasové trylkují. Kosatce, kopretiny, koniklece kvetou. Tot' Texas.

Konec.

(Pedagogická fakulta)

P, K, L

Krysa kontra Párátko

Před pěti lety, pěti pátky, přesněji kolem půlnoci, kráčel potichoučku kolem perníkového krámků pekaře Pávka lupič přezdívaný Krysa. Každou loupež prováděl podle předem promyšleného plánu. Pracoval přesně. Paklíčem pootevřel komoru ležící poblíž pekařova pokoje. Připraveným krompáčem prorazil příčku. Ladně prolezl puklinou. Potom protáhl lodní kufr přichystaný pro peníze pekaře Pávka.

Krysa pátral po pokoji. Pravicí prohledal pec, komín, poličky, pokličky, pánvičky. Pořád prázdný, lamentoval. Potom počal potukávat levým kolenem po prkenné podlaze. Podle letité lupičské praxe předpokládal poklad přímo pod pátým prknem. Polehoučku prkno posouval:

„Paráda, prašulky, pojd'te k pánovi,“ potouchle povykoval padouch.

„První, pátý, patnáctý...“ počítal Krysa kožené pytlíky plné peněz. Přisunul lodní kufr, přendal peníze, poopravil prkno, popošel k puklině, levou končetinu prostrčil probořenou příčkou, když...

„Krucipísek, kterej kojot!!“ lamentoval lupič, lomcuje pastičkou přicvaknutou k levé končetině.

„Klídek, pane Kryso!“ pronesl přísně přicházející policejní komisař Párátko.

„Krysa přistižen při lupu, konec krádeží, přepadání! Půjdete pykat, Kryso, kobka připravena.“

„Pane komisaři, prosím pěkně...“

„Psst, konec povídání, pojd'te! Poručíku, připravte pouta!“ pokynul pomocníkovi Párátko.

Krysa klátivým krokem pokorně postupoval pekařstvím.

„Padám, padám, Krysa!“

„Pomocníku, připravte protokol, lupič prožije klidných patnáct let!“

Pro pořádek komisař poradil pekaři:

„Kupte psa, líp peníze pohlídá.“

Pekař komisaře poslechl. Pozitíří přivedl pěkně kropenatého podvratáka Punt'u. Před pekařství pak připevnil plakát: „Pozor pes - kouše!“

Příběh pomalu končí, padouch potrestán, příslušníci povýšeni policejním prezidentem, pekaři Pávkoví kvetou kšefty, protože pověst lapeného lupiče poručíkem Párátkem přispívá k proslulosti pekařství po kraji.

(Pedagogická fakulta)

P, K, T

Překvapení, které těší

Patrně přestalo pršet. Petra položila přečtenou povídku pod polštář.

Přemýšlela. Přijde Pavel? Půjdeme plavat, pak pustím Pavarottiho, připravím pikantní pochoutku, pečenou paprikovou pizzu. Pití přinese pochopitelně Pavel.

Přišel před pátou. Polibek.

„Konečně! Krásné kopretiny. Kradené?“

„Koudelovy. - Koukni, koňak.“

„Kolik?“

„Kupuji kvalitu.“

„Ty tatrmane!“

Telefon.

„Ticho, teta Tat'ána!“

Ta to teda trefila. Touží tu trávit tento týden. Taková tlachalka!

„Přijede po páté. Promiň. Příště. Pátek?“

„Přijdu. Pá.“

Polibek.

Příjemnou pondělní párty pokazila Petře povedená teta.

(Pedagogická fakulta)

Vypravování s použitím slov začínajících na určitou hlásku

O

Očekávání

Okatá Olina okouzlená oceánským ovzduším obhlížela okolní obzory. Ospalý ostrov ožíval obvyklými obyčejí:

Opálení Omarové ošetřovali ovadlé olivovníky, otravné opice obtěžovaly oslíky odvážející ovoce.

Olinu omrzelo okukovat otroky.

„Odporní obejdové,“ opovržlivě odvrátila oči. Opláchla obličej, oblekla okázalé ošacení. Oddechovala, omámená orientálními opiáty. Osnovala obraz Omanova osudu.

„Objednám, opatrně ovšem, otrlého otrapu. On otráví Omanovu oblíbenou oranžádu.“ Olina odmění otrapu oprátkou.

„Ohromné!“ ohodnotila osobně onu originální ohavnost. Ona, Olina od Ostravy, ovládne orientální ostrov oplývající ovocem, otroky.

Olina, odhodlána odstranit Omana, omdlela. Očekáváním.

(Pedagogická fakulta)

V

Veritas vincit

Ve vysílací věži vojsk vnitra varuje velitel Vincenc Volný vojína Voříška:

„Vojíne Voříšku, velitel Václav Vozihnoj vysoce vyzdvihl vaše včerejší výsledky ve vojenském výcviku. Vyšel vám vstříc vycházkou. Varuji vás, vaše vinná vašeň vyvádí velké vylomeniny. Vypijete-li více vína, vojíne, vyzkoušíte vojenskou věznicí.“

Vojín Voříšek vyslechl varování, vyzvedl „vycházkovou“, vesele vyšel ven.

Vesnická vinárna „Vrahova vila“ vábila výletníky vývěskou: vavřínecké víno. Vojín Voříšek výskl. Vstoupil. Vnitřek vítal vůní vína, vermutu, vodky.

„Vrchní,“ volal vojín, „vavřínecké víno!“

„Vavřínecké vypila včera vlámská výprava,“ vysvětluje vrchní.

„Vypatlaní Vlámové,“ vypustí voják vybraně, „vyval vermut!“

„Vermut vykoupili vesničané, vašnosta,“ vyprskne vrchní.

„Vodku, vole,“ vyštěkne voják.

Voříšek vypil vědro vodky, vypadl ven.

Vedle vinárny vyrostl vloni vepřín. Vrávorající vojín vyrazil vrata, vepřící výsostně vykráčeli ven vábení vůní vzdálené vojtěšky.

Vozovka vedoucí vedle vodárenské věže vypadala velmi vyžile. Volvo vesnického veterináře Vitáska vyjíždělo všechny výhruzně vypadající velbloudovité výmoly výborně, víření vlaštovek však vozidlo vykolejilo. Vteřinu vrávoralo, vyrovnávalo. Vyběhnoucí vepř Vašík vyděšeně vyrazil veterináři vstříc. Volvo versus vepř. Výsledek? Vůně vepřového ve vojenské vývažovně, vyhladovělí vepřící vrácení vepřínu, vojín Voříšek ve valdické vojenské věznicí.

Vidíte, vidíte, vážení, veritas vincit!

(Pedagogická fakulta)

Vypravování jako hádanka

Ve dne malá jako myš, // v noci všechno přerostu, // když mě vidíš, // nevidíš.

Už jako malá holčička jsem tuto nehmotnou věc neměla ráda, protože pro mne znamenala vždy pocit osamění a úzkosti, strach i ohrožení. A jak to vlastně všechno začalo?

Nikdy jsem nebyla žádný hrdina, ale ani žádná třasořitka. Jako malá jsem sama chodila do školky bez doprovodu rodičů, ale je v tu dobu, kdy po ránu nebyla ONA. Když byla, museli jít se mnou rodiče. Nezlobili se na mne pro to, oni můj odpor k NÍ znali, chápali to. Jenže ONA se objevovala většinou tam, kde jsem JI prostě nečekala. V zavřené koupelně, ve sklepě, v každém opuštěném zákoutí, na babiččině půdě, prostě všude na mě číhala a měla z toho určitě strašnou legraci, že já sebou vždycky cuknu.

Nejhorší však na tom bylo, že ONA na mě číhala i doma. Rodičům jsem to raději neříkala, protože kdyby to o NÍ věděli, nikdy by mě nenechávali samotnou doma a to jsem nechtěla. Tak málo se chodívali někam pobavit! Takže, když se rozhodli chodit každý pátek do tanečních pro dospělé, nemohla jsem jim to zkazit jen pro to, že mám strach z NÍ a ONA určitě přijde, když zjistí, že jsem opět její snadnou kořistí.

Samozřejmě že přišla, co jsem mohla čekat jiného, a pěkně mě vychutnávala. A já, celá vyjukaná jsem byla zalezená pod peřinou a nevystřkovala jsem ani nos. Zachránil mě až můj nejlepší přítel - spánek. To on JI odehnal a ubránil mě před NÍ jako statečný rytíř. Vždycky jsem mu byla velmi vděčná, že mě ve své něžné náručí odnesl do své říše snů a fantazie, kde jsem se konečně cítila tak bezpečně. Jak já jsem svého rytíře milovala a JI nenáviděla!

Zbavila jsem se strachu z NÍ, až když jsem vyrostla, a ne sama. Pomohl mi nejlepší přítel člověka - pes. Můj německý ovčák Astor. S ním jsem se nebála ničeho ani JÍ.

A víte Vy, koho jsem se vlastně tolik bála?

(9. třída)

Vypravování s vánoční tematikou

Co mi vyprávěl vánoční stromeček

Jednou před Vánocemi přinesl tatínek domů nádhernou jedličku. Když už krásně nastrojená voněla v pokoji, sedla jsem si k ní a přemýšlela, odkud se k nám dostala. Jak jsem tak přemýšlela, zaslechla jsem tlumený hlas, který si tak trochu stěžoval. V pokoji nikdo nebyl, takže jsem chvíli nechápala, odkud se to ozývá. Pak jsem zjistila, že to nařiká náš stromeček.

„Achich ouvej, kam jsem se to dostal. Mají tu sice teplo, ale ručičky mě bolí od těch cingrlátek a pálí od svíček. V lese mě do nich sice záblo, ale byla tam spousta mých kamarádů. Zajíčci si pode mnou dělali pelíšek, veverky si hrály v mých větvích a všude okolo bylo tak krásně. Tady se všem líbím a děti ze mě mají radost, ale po Vánocích skončím na smetišti, protože v tom teple brzy uschnu a ztratím svou krásu.”

Začalo mně být stromečku líto, a tak jsme se doma domluvili, že si příští rok pořídíme stromeček umělý.

(5. třída)

Zkoušeli jste na Štědrý den nic nejíst - ovšem kromě večeře? Já ano. Asi proto, když jsem si sedla pod stromeček, slyšela jsem krásnou pohádku. Vyprávěl ji stromeček. Asi mi to nebudete věřit, ale je to pravda.

Byla jednou jedna holčička, která měla velmi zvláštní jméno Mišipíši. Děti z vesnice se jí posmívaly: „A které myši píšeš?”

Žila jen s babičkou a s dědečkem. O Mišipíši se dověděl také král, který byl moudrý, a proto si ji dal zavolat na zámek. Když se kočár objevil ve vesnici, Mišipíši byla tak nešťastná a říkala si: „Co po mně může král chtít?”

Ještě než odjeli, byl vydán nový příkaz: kdo se ode dneška bude posmívat Mišipíši, že píše nějaké myši, bude potrestán. A odjeli.

Když dojeli na zámek, král ji nejprve představil svému synovi, který se jmenoval Kočcepíši. Oba v sobě našli zalíbení a zanedlouho byla svatba. A v té době, kdy se odehrál tento příběh, se měly kočky a myši rádi. Ale až se Mišipíši a Kočcepíši přejmenovali na krále Zbyňka a královnu Barbaru, už se kočky a myši rády neměly.

Tento příběh jsem opravdu neznala.

(8. třída)

Vánoční stromeček jsme strojili večer před Štědrým dnem. Natřásal se pod množstvím baněk, řetězů a stříbra, až málem spadl.

„Stůj pořádně,” řekla jsem mu, ale on se hned urazil.

„Vyprošuji si, abys na mě volala jako na psa. Jsem ze starého a urozeného rodu Borovicštejnů.”

To jsem si nemyslela, že stromy mohou být šlechtici, uvažovala jsem. Ale on mluvil dál s pýchou v hlase.

„Náš rod od nepaměti ovládá krajinu kolem hradu Pernštejna. Moji předkové pamatují i jeho vznik. Ta pověst přechází ústně z pokolení na pokolení a je pravdivější než všechny učené knihy a listiny, ze kterých se vy snažíte vyčíst minulost, človičkové. Víte jen to, za co dostali písaři zapláceno.”

„Tak mi něco vyprávěj,” prosila jsem ho. Chvilí se zdráhal, ale bylo vidět, jak je potěšený.

„Můj předek Borštejn z Borovicštejnů často rozmlouval s uhlířem, který páčil v jeho lese dřevěné uhlí. Les byl temně zelený a hustý, tak hustý, že slunce nikdy ani neproniklo přes větve stromů. Široko daleko žádné lidské obydlí kromě toho uhlířova. Jeho malá, zchátralá chaloupka se houpala v zeleni stromů jako malý koráb na moři. A kolem dokola jen nekonečné zelené kopce, které střídavě ovládalo světlo a tma. Uhlířovi bylo často smutno, a tak si povídal s mým předkem.

'Poslouchejte, nemohl byste mi pohlídat chalupu, když jdu na dříví? Někdo mi krade placky k večeři.' Předek přikývl.

Druhý den šel uhlíř zase na dříví a sotva zašel za stromy, předek kouká, z lesa si to jde zubr a rovnou k uhlířově chalupě! Předek se začal třást, ale opatrně, aby si toho zubr nevšíml, protože už stál u okna, na kterém ležely placky. A zubr, ohromné zvíře jako ze zlého snu, popadl placku a horempádem pryč. A předek omdlel.

Když přišel uhlíř, pocákal ho vodou, až se vzpamatoval.

'Vojtěchu,' povídá můj předek, 'do chalupy ti chodí zubr.' Uhlíř přikývl a začal se chystat na zítřek. Druhý den se schoval pod okno, a když zubr chňapl po placce, uhlíř vyskočil a provlékl mu nozdry houžví.

Příští den svěřil chalupu do opatrování Borštejnovi a chystal se na hrad, kde sídlil král. Šlo se mu snadno, protože všichni uhýbali z cesty, když viděli, že s sebou vleče zubra. A tak se dostal před krále. Řekl mu, co a jak, zabil zubra a králi ho daroval.

'Odvážný kousek,' řekl král. 'Za odměnu dostaneš panství tak velké, jak daleko dohlédneš od své chalupy.'

Uhlíř si potom postavil na místě své chaloupky hrad a dal mu jméno Pernštejn. A protože uhlíř za své chaloupky na kopci dohlédl daleko, měl mocný rod pánů z Pernštejna tak rozsáhlá panství. No prosím, a všechno díky mému předkovi. Ale lidé si to poopravili po svém, prý uhlíř zubra vyčíhal! Cha! Bez mého předka by žádný hrad nestál. ”

Stromeček dovyprávěl.

Když je to tak, nechám stromeček v našem pokoji co nejdéle. Jestli té jeho pověsti nevěříte, jeďte se podívat na hrad nebo na některé z bývalých perňštejnských panství. Tam ji uslyšíte. Ale když se budete ptát na Borštejna z Borovicštejnů, podívají se na vás nechápavě. To už lidé zapoměli, co dokázal jeden strom. Ale kdo ví, možná že vy uslyšíte o podobném, až vám některý bude vyprávět.

(8. třída)

A co na to vánoční kapr?

Když jsem jednou na Štědrý den seděla u vany s kaprem, zaslechla jsem, jak si něco povídá. Chvilí jsem naslouchala a pak se ptám:

„O čem to tady přemýšlíš?”

Kapr se napřed trochu lekl, ale pak si přece dodal odvahy:

„Byl jsem ještě malý a měl jsem maminku i tatínka. Pak ale maminku chytil jeden rybář a tatínka taky. Zůstal jsem sám. Rostl jsem, poznával svůj rybník, až mě jednou rybáři vylovili taky. Zavezli mě do obchodu a tam jste si mě koupili vy. A za chvíli už bude konec mého života.”

Měla jsem skoro slzy na krajíčku. Hned jsem se ale vzchopila a řekla mu:

„Víš co, tak my tě nesíme. Pustíme tě do tvého rybníka.”

Oba jsme byli šťastni. A to je vlastně konec.

Pěkné Vánoce.

(5. třída)

Popis s použitím klíčových slov

Jezevec, fialky, slunce, nazelenalý, vichřice, strom.

Tajemství kuchyně

V pátek ráno seděl **jezevec** Bohouš ve svém brlohu a měl obrovské starosti. Co nevidět přijede bratránek Kája a on mu chce přichystat něco na zub. Bezradně listuje tlustou kuchařkou, tu mu padnou oči na recept, který vypadá takto:

Vezmi hrst **fialek** provoněných **sluncem**, přidej **nazelenalé** lístky bazalky - jen jestli ji včerejší **vichřice** moc nepocuchala, strachuje se Bohouš - a kůru blízkého **stromu**. Smíchej s lžicí bílého jogurtu, dochuť a dej na hodinu vychladit.

Bezva! Bohoušovi málem kapou sliny na zažloutlé stránky kuchařské knihy. Taková dobrota! Ted' jen abych to stihl připravit včas.

(Pedagogická fakulta)

Moje slečna

Jednou před Vánocemi jsem si vykračoval městem. Vrcholily předvánoční nákupy, takže všude bylo plno lidí. Vtom mě upoutal zástup před obchodním domem. Natlačil jsem se tam, abych zjistil, co se děje.

Hlava se mi opírá přímo o něco chlupatého. **Jezevec!** Ne! Oddechl jsem si, jenom kožešinový límec přede mnou stojící slečny. Nejprve jsem ucítil **fialky** a pak jsem je i uviděl - krásné velké oči, které se na mne podívaly. Žluté vlasy zářily jako **slunce**. Obličej se zdál být trochu **nazelenalý**. Snad se slečně udělalo nevolno v tom množství lidí nebo zezelenala poté, co mě uviděla. Mistrně tvarovaná ústa dokreslovala můj předvánoční objev. Vzápětí jsem zjistil, že i její vysoká postava je dokonalá. Připadal jsem si vedle ní jako suchý vánoční **strom**. Pak se náhle jako **vichřice** rozběhla k tramvaji a já se jen smutně díval na její rychlé, ale ladné pohyby.

Unavený trmácením po obchodech jsem se vracel domů. Cestou jsem si v duchu připravil své letošní novoroční předsevzetí. Přestanu se ostýchat a oslovím nějakou „vichřici“, stejně jsou všechny krásné!

(Pedagogická fakulta)

Kokos, lavór, opičák, převis, bota, vězení, magnet, slunce, šídlo, oběd, gumák, kladivo, čarodějnice.

Kudy do pohádky (*Popis turistické cesty*)

Malebná vesnička Snění je ze všech čtyř světových stran obklopena ovocnými sady. Pěstují se zde datle, fíky, pomeranče i **kokosy**.

Na malinkém náměstí stojí stará románská kašna připomínající svým tvarem obrovský kamenný **lavór**, uprostřed něhož sedí zelený **opičák**.

Naše turistická cesta vede z náměstí po žluté značce. Již po dvou kilometrech se ocitnete v krajině snů. Paní Příroda se tady opravdu vyřádila. Sluneční paprsky probleskují větvemi stromů, a pokud vás chytne déšť, můžete se schovat pod některý z mnoha skalních **převisů**. A jestliže máte pevné **boty** a hodně kuráže, můžete dojít až ke tři kilometry vzdálenému **vězení**, které jako **magnet** přitahuje všechny nekalé živly z okolí. Tady se také mění ráz krajiny. **Slunce** se marně pokouší prorazit hradbu tmavých smrků. Všude je takové divné ticho. Člověk má pocit, že je menší než ševcovské **šídlo**.

Ale jen jeden kilometr od tohoto strašidelného místa, stále po žluté značce, vás uvítá sluncem prohřátá planina a na ní penzióň Pohádka, ve kterém si můžete dát dobrý **oběd**. Uvnitř nejspíš najdete Šmudlu v **gumáku**, jak si hraje na opraváře a zápasí s **kladivem**, anebo Karkulku, jak si chystá do košíčku koláče a víno pro babičku. A obsloužit vás přijde **čarodějnice**. Nedivte se, jste přece v Pohádce! Přejeme Vám hodně pěkných zážitků při vaší cestě.

(Pedagogická fakulta)

Můj milý

Před týdnem jsem začala chodit s krásným chlapcem. Jeho hlava vypadá jako malý nepovedený **kokos**. Je tvrdá a trochu šišatá. Tuto nedokonalost však vyvažuje jeho štíhlá postava, břicho dokonce připomíná obrácený **lavór**. On vůbec celkově vypadá jako takový malý **opičák**, ale já mám zvířata ráda, takže mi to nevadí. Jeho nos připomíná velký **převis**. Na hlavě mu sedí klobouk jako velká **bota**. Je tak velký, že hlava v něm vypadá jako ve **vězení**. Jeho pohled má přitažlivost **magnetu** a zářící oči mohou konkurovat **slunci**. Pořád se vrtí jako **šídlo**, v důsledku toho vždy bezpečně poznám podle jeho košile, co měl ten den na **oběd**. Tisknouc se k jeho lesklému černému **gumáku** do deště, cítím jeho srdce, bijící jako **kladivo** a s láskou naslouchám, jak mi něžně šeptá do ucha: „Ty jsi taková moje malá **čarodějnice**.“

Fiktivní popis

Nové rostliny a noví živočichové kolem nás (nepřipravený mluvní projev)

Pipla osmahlá

Včera jsem listovala, náhodou se mi dostal do ruky herbář mé kamarádky a kromě takových známých kytiček tam byla i *pipla osmahlá*. Je to taková něžná kytička malinká, něco jako pomněnečka a nemá modré kvítečka, ale je duhová, taková duhová kvítečka, lístečky přecházejí až dočervena. Je to malilinkatý kvítečko a moc krásný.

Batlačirakýra chmelná

Podle prvního slova můžeme najít původ této rostliny v Indii, Je to stará rostlina, její vývoj sahá až do doby tisíce let před Kristem a hinduisté ji mají zařazenou mezi své posvátné květiny. Chmelná proto, že je nápadně podobná chmelu, i když s chmelem nemá nic společného.

Kloch chlupatý

Včera jsem byla na večerní vycházce nočním lesem a potkala jsem klocha chlupatého. Kloch chlupatý je malý, strakatý, chlupatý, chlupy má až po prsty na nohou a je strašně barevný. Když ho večer potkáte, tak ho nevidíte, protože ta pestrost nejde v noci vidět.

Mračivka kudrnatá

Je to květina, která roste ve vodním prostředí a je zajímavá tím, že pokud si ji natrháte, usušíte a uděláte z ní čaj, tak do druhého dne se vám z kudrnatí všechny vlasy.

Moje cesta do barevného (zeleného) světa

Je pátek večer a já jdu spát. Zhasnula jsem lampičku, zavřela jsem oči a hned jsem usnula. Najednou jsem se ocitla v zemi, kde bylo všechno zelené. V dálce jsem uviděla zelený domeček, vedle něho zahrádku s krásnými zelenými stromy. Šla jsem k tomu domečku a potkala jsem starého pána, který pracoval na zahrádce. „Dobrý den, pane, prosím vás, mohl byste mi říct, kde to jsem?“ A pán odpověděl: „V zeleném světě.“ Rozhlédla jsem se a viděla zelenou trávu, zelený dům, kolem domu zelený plot a za plotem byla také samá zeleň. A tam stál ten pán, celý v zeleném a krásně se na mě usmíval. Zdálo se mi, že dokonce vychází zelené sluníčko, ale vtom jsem se probudila.

(6. třída)

Popis pracovního postupu v různých obměnách

Hranolky se smaženým sýrem (sportovní přenos)

Dobrý večer, vážení diváci, vítám vás u přímého přenosu fotbalového utkání Hranolky z úrodného pole versus Smažáky z Eidamu. Bude to krutý boj? Ano či ne? A teď už se soupeři řadí do dvou řad a poslouchají svoje hymny. Hymna pomalu dohrává. Hráči vbíhají na olej.

A už začíná zápas století. A hráči Hranoláci dostávají tu správnou barvu, protože míč dostal Hranolák zvaný Připálenec. Smažákům vytékají nervy, bude tam, nebo nebude? A je tam gól! Publikum složené z čerstvé zeleniny se už vzrušením rozkrajuje a pečlivě sleduje zápas.

Náhle je tu obrat. K míči (čerstvé cibulce) se dostává rozzuřený tající Smažák, blíží se k bráně a je tam gól! Smažáci to Hranolákům pěkně osolili. Zápas se pomalu blíží ke konci.

A je tu konec. Rozjásané publikum přichází přát hráčům a nakonec všichni odcházejí do společného talíře.

Zápas skončil přátelsky. Loučí se s vámi vaš Mňam Dobrota.

Televize Jídelníček

(8. třída)

Cena slávy (hovězí polévka) - *detektivka*

Ve tmavém hrnci proběhla tajná schůzka. Sešli se sůl, pepř, mrkev, petržel, celer a česnek.

„Ujasním vám, proč jsme se tady sešli,“ začal rozmluvu vedoucí akce Velký Bob Česnek. „Hlavním bodem bude zneškodnění kosti.“

„Ano! Nestrpím tu potupu!“ vykřikla mrkev.

„Kost by si sebrala všechnu slávu!“ křičel celer.

„Pryč s hovězí kostí!“ skandovali všichni. Dokonce i sůl mávala s monstrancí.

„Mám plán! Jak se bude chystat kost k vaření, nenápadně ji vhodíme do koše a polévka i sláva s ní bude jen naše!“

„Sláva!“ rozléhalo se kuchyní.

O den později bylo vše přichystáno. Česnek jako hlavní velící důstojník stál nad odpadkovým košem a držel u sebe plány se strategií boje.

Za malý okamžik se na scéně objevila kost. Nic netušíc si ulehla na dřevěnou destičku a čekala, až přijde její chvíle. V tu chvíli k ní přiskočila mrkev a rychlým kung-fu hmatem ji zalepila ústa. A už tu byl celer a překvapenou kost posunul na místo nazvané bod A.

Jenže když chtěl celer kopnout a zajistit si tak prvenství v akci, přišla najednou žena s hrncem a ten položila vedle něj. Pak odešla. Kost poslepu vylezla na hranu hrnce a odlepila si pásku z očí. Česnek odhodil plány a skočil po ní. Bohužel spadli do hrnce oba. Z hrnce bylo jen slyšet volání o pomoc. Všechny přísady skočily za nimi a začal urputný boj.

Za necelou minutu však přišla žena a hrnec položila na plamen sporáku. Všichni si uvědomili, že není úniku a pomalu se začali vařit.

Za necelé dvě hodiny se na dřevěný stůl podávala chutná hovězí polévka.

(8. třída)

Kroketová pohádka (recept na krokety)

Na kuchyňské lince se setkávají v boji dva syroví bramboroví rytíři, kteří bojují o srdce princezny Kariny. Po dlouhé a velmi náročné bitvě prohrává princ Impal. Se svou družinou je násilně odveden do hrnce s vařící vodou, kde budou zaživa uvařeni.

Po několika minutách přijde čarodějnice s kuchařským instinktem a vojsku sleje vřící vodu. Poté je oloupe a zatepla rozmačká hlava nehlava. Princ Réza neboli vítěz souboje se převtělí do nenápadného mužička Solničky. Svými pařáty se vrhne na chlapce kroketáky vlezlými štiplavými krystalky.

Čarodějnice vytasila ze své spíže vajíčko a přimíchala žloutek. Než se mužstvo kroketáků vzpamatovalo z lepkavé hmoty, bylo na ně přisypáno mouky. Když hrubá zrnka dopadala na jejich hlavičky a tělíčka, začali nám zlostí tuhnout.

Jakmile je baba Jaga zaklela do strašných neforemných koulí, šli se vykoupat do královského chladivého bazénu, skládajícího se z rozkvedlaných bílků. Po krátkých lázních se šli vyválet do místní strouhanky. Odtud odpochovali do tzv. „solária“, kde nabrali zlatou barvu.

Když se zdálo, že jsou dost opečení, vyvezla je čarodějka košíkem z fritovacího hrnce a kladla je na popraviště neboli talířek. Po všech těch utrpeních přišla popravčí četa a uvěznila je mezi čelistmi. Odtud konali dlouhou cestu, kde nakonec zanechali svůj život.

Jakmile bylo po všem, princezna Karina se vdala za prince Rézu. Brzy po svatbě začala princezna líhnout své potomky na místním brambořišti.

(8. třída)

Kuchařské předpisy jako hádanky

Maso a la Soňa

První písmenko ze **solí** uvaříme ve vroucí osolené vodě. Třetí hlásku **petrželky** necháme na sítku okapat. První samohlásku **meruňky** omyjeme a zbavíme pecky. Opakující se obojetnou souhlásku z **brambor** oloupeme. Vše nakrájíme na kostičky a přidáme dvojhlásku z **mouky**. Na menší kousky nakrájenou první hlásku z **masa** osmahneme na oleji ze všech stran. Přidáme dozlatova opečenou, háčkem okořeněnou opakující se samohlásku **celer**u a smícháme s ostatními přísadami. Nakonec vmícháme první slabiku z **bagety** a zalejeme dvěma deci první slabiky **vína**. Ochutíme kouskem obojetné souhlásky **česneku** a **nového koření**. Podáváme se třetí a čtvrtou hláskou

kvěťáku. Dobrou chuť!

(Pedagogická fakulta)

Bábovka nadivoko

Nachystej si větší mísu. Nasypte do ní 20 dkg prvního písmene podstatného jména **aktovka** a dále přidejte první slabiku slova **kino**. Nyní obě suroviny důkladně promíchejte. Pak přidejte 30 dkg předposlední souhlásky termínu **vokativ** a nezapomeňte na první tři písmena substantiva **křemík**, pro lepší chuť je raději vezměte z jeho latinského názvu. Nakonec lehce vmíchejte sníh, který ušlechťáte pouze z tvrdé samohlásky slova **ryba**. Teď už stačí jen vymazat bábovkovou formu poslední hláskou slova **prut** a vysypat ji sykvkou obsaženou ve zvířeti **sysel**. Aby ses dověděl název výrobku, musíte si vybrané hlásky přečíst odzadu.

(Pedagogická fakulta)

Poslední slova L. v. Beethovena

Nejdříve vezmeme jméno naší pramáti a oloupeme po obou stranách. Zůstane nám pouze prostřední hlásky. Vložíme ji do velkého hrnce a necháme vařit na prudkém ohni. Mezitím si prohlédneme velblouda. Jeho ozdoba připomíná další písmenko. Smícháme je s první samohláskou od konce v pojmenování označujícím švagra bratra naší matky. Nesmíme zapomenout ani na vitamíny, zvláště na jeden, jehož zdrojem je především maso, také mléko či kvasnice. Pro hezkou linii obsah doplníme písmenkem, které je v naší abecedě nejtihlejší.

Opět vše vložíme do hrnce a řádně zamícháme. Bez chemie se v kuchyni rozhodně neobejdeme. Z toho velkého množství prvků, které nabízí Mendělejevova periodická soustava, nám bohatě postačí bor, a to jen jeho značka.

Potřebujeme ještě nějakou samohlásku, a sice nevhodnější bude ta, která stojí na samém konci samohláskové řady. Chuť pokrmu ještě ozvláštňují něco z oblohy. Měsíc do hrnce sice nedostaneme, necháme se tedy alespoň inspirovat jeho tvarem v době, kdy dorůstá. Má totiž podobu dalšího písmenka. Ale to ještě není všechno. Uvolníme z abecedního sevření písmen T a V jednu samohlásku, znovu všechno naskládáme do našeho hrnce, jehož obsah by už měl pořádně bublat. V poslední fázi vaření si poslechneme užovku. Moc nám toho sice neřekne, ale přece zná alespoň jednu hlásku, která se nám velice hodí. Přidáme k ní souseda hlásky K po jeho pravé straně v abecedě.

Zapomínáme však na samohlásky! Bez nich by náš pokrm neměl ten správný "šmak". Proto vyjmeme až z 19. Století našeho nejvýznamnějšího dramatika a očistíme ho ode všech souhlásek. Měla by nám zůstat jedna samohlásky.

Vůni naší specialitě dodá prostředek k mytí vlasů. Abychom však aroma nepřehnali, použijeme pouze počáteční hlásky.

Nyní vytáhneme z mražáku zvíře, které Bivoj kdysi dávno v počátcích našeho národa skolil. Odkrájíme z něj však jen druhou samohlásky.

Nakonec pokrm zalijeme hláskou minerální vody Mattoni, která se v nápoji vyskytuje dvakrát.

Konečně můžeme oheň zmírnit a po minutě hrnci úplně odstavit. Specialitu podáváme ihned, a navíc s interpunkčním znaménkem. Záleží jen na Vás, které si vyberete. Věřím, že si pochutnáte.

(Pedagogická fakulta)

Umělecký popis - líčení

Cestování s eševérií

Už dlouho pěstuji na okně rostlinu. Krásnou a zvláštní se stejně zvláštním jménem. Eševérie. Téměř nic o ní nevím, a proto si představuji krajinu, kde roste. Sahara, nebo snad povodí Amazonky? Sedla jsem si k oknu a přivoněla k jejím lososovým květům. A vtom se to stalo.

Stojím na písčité pláži. Někde daleko od domova. Kde to jsem? Bílé, zpěněné vlny blankytně modrého moře omývají břeh. Vyplavené skořápky mořských živočichů zdobí pláž jako pestré květy. Sametový písek prohřívá slunce, které neztrácí svou sílu ani těsně před západem za nekonečný oceán. Červánky mají snad všechny odstíny červené a oranžové barvy. Na obzoru se střídají tóny modré a fialové, předhánějí se, která zahálí kraj, jakmile se horké slunce zřekne své vlády.

Pohlédnu-li na opačnou stranu od moře, zmocní se mě pocit, že se ocitám na úpatí velehor. Temné hory, modré s bílými čepicemi, vyčnívají v dálce. Nedaleko se vypíná již bezmocná, vyhaslá sopka. Jako by si nechtěla připustit, že už nemůže zaplavit kraj vřelou lávou, a tím pohřbít všechno živé.

Před neuhasínajícím žárem zlatého míče na obloze mě chrání listy palm. Na exotických stromech dozrávají kokosy,

fíky, datle, pomeranče i banány, které znamenají potravu pro opice. Své místo zde nachází i ananasy. Pod horami se rozprostírá hustý zelený vlhký prales se vším, co k němu patří.

I zvířata zde žijí v dokonalém souladu. Lvi se líně povalují pod stromy, jako by neměli co dělat. Nedaleko se ozývá troubení slonů. V horách určitě pobíhají kamzíci. Křik papoušků se stává nejpronikavějším zvukem v podvečer, kdy všechno usíná.

Krajina s pláží a zasněženými vrcholky hor působí rozporuplně. Na nebi měsíc vítá večerníci. Vše utichá a po parném dni na pobřeží nastává chladivá noc.

„Copak spíš? Tak se na mě podívej, když s tebou mluvím,“ říká máma. Sedím u okna a hledím na tu kytku, jako by měla čarovnou moc.

(8. třída)

Dopisy a inzeráty

Co by mohla psát jedna věc druhé

Papíre,

předem mého dopisu ti chci říct, že tě nesnáším, protože mi zkracuješ život. Když mi ho budeš dál zkracovat, tak řeknu paní sirce, ať tě zapálí.

S hrozbou

Tužka

Tužko,

Tvé sirky se nebojím, protože znám pana Vodou, který sirku přemůže, neboť je mokrá, a když sirku namočí, tak mě nezapálí.

Papír

(6. třída)

Dobrý den strome,

chtěl bych Vás poprosit, abyste se přestěhoval někam jinam, protože mi zavazíte v cestě, když letím. Někdy si Vás nevšímnu, narazím do Vás a pak mám menší rychlost.

Doufám, že mi vyhovíte.

Děkuji a na shledanou

Vítr

Jak se přeje k svátku psům

Ty můj milý pejsku, přeju ti všechno nejlepší a hodně velikánských kostí a hodně kamarádů a nezlob kočičky a buď na ně hodný a nejez myši, trávu, peří. Netrhej polštáře.

Milý Bene, přeji ti, abys nebyl nemocný a abys neměl blechy.

Milý Alíku, přeju ti hodně kostí, novou boudu, do které nebude přšet. A sladké sny.

Milý Monty, přeju ti, ať zhubneš. Budu s tebou chodit každý den ven, běhat ale ne. Máme tě

strašně, ale strašně ráda, že bych s tebou chodila ven i v bouřce.

(3. třída)

Pse // Psíku // Vládce moudrý. // Všech domů a paneláků. // Přeji ti dnes v tvůj svátek // Uzené jelito a 6 kabanosů. // Dlouhých 30 metrů. Místo vody mléko. Místo boudy hrad. Velkou přikrývku. Kožich jemnější než je hedvábí. A všechno, o čem každý pes jenom sní.

(6. třída)

Dopisy významné osobnosti

Vážený pane Komenský,

moc si Vás vážím a líbí se mi Vaše heslo „škola hrou“. Myslím si, že by to bylo velice zajímavé, kdyby pro názorné předvedení tvaru krychle přišla učitelka matematiky převlečená za tento geometrický útvar. Ale ještě zajímavější by bylo, kdyby se v češtině učilo pomocí hádanek, různých pranostik a moudrostí, aby Vaše heslo doopravdy platilo a škola byla hrou.

Moc Vás zdraví Vaše obdivovatelka

Pavčina

(7. třída)

Vážený pane Komenský,

zajímalo by mě, proč musí být tolik předmětů a proč se v češtině musí odlišovat tvrdé a měkké i (y). Vadí mi, že se do školy musí vstávat brzy a že je tolik předmětů, které se opakují v týdnu několikrát za sebou. Některé předměty mě ale baví, jako např. hudební výchova a pracovní vyučování.

Loučí se s Vámi

Věra

(7. třída)

Inzeráty s využitím jednoslabičných slov

Zvířata

Chtěl bych vám rád dát psa. Zn. Mám jich moc. - Kup si psa, za moc ne. Zn. Vem si ho a pak máš klid. - Chtěl bych od vás psa. Rád by u mě byl. Zn. A já bych ho měl rád. - Jsem pes, jenž rád jí, však můj pán je zlý. Jíst mi dal jen dnes a já hlad mám. Chci od něj pryč hned teď. Zn. Tvůj Rek.

Bydlení

Chci byt tam, kde je líp než tu. Zn. Dám za něj vše, co mám. - Znam dům, kde třpyt zdí je znát na hon dál. Zn. Kup to. - Byt byl můj, teď je tvůj. Vem si ho, kup si ho. Zn. Hned teď. - Rád měl bych byt, v něm chtěl bych žít. Já žil jak pes, můj dům byl les. Zn. Dům jen pro mne.

Seznámení

Chci znát tu, jež je v mých snech. Přijď za mnou. Zn. Snít ve dvou. - Já mám rád květ, ty zase svět. Přijď, čas mám teď. Zn. Jsem tvůj. - Kde jsi? Jsem tu sám a teď tě tu chci mít. Snad víš, že mám tě rád. Přijď, ať svět je pro nás dva jak květ. Vrať se ke mně zpět. Zn. Tvůj kluk.

Různé

Kup si les, jež je můj, na moc let. Zn. Chci od něj klid. - Dám vám své hry. Zn. Za psa. - Chci dát strom jak ten hrom, sto let má, vše vám dá. Zn. Hned.

Fiktivní inzeráty

Lovec mamutů

Masitý vůdce tlupy (Malamut) potřebuje do sluje škrabačku kůží. Zn. Šperky z mamutích klů jsou již připraveny.

Egyptský faraón

Zástupce božského RA na tomto světě hledá černo vlasou bílokožku. Nedotknutou. Zn. Vlastní zavlažovací kanál je vítán.

Neživé věci ožívají v našich projevech

Povídání s mincí

Slečna XY: Ahoj! Tak už vykládej!

Mince: Nebudu tedy zdržovat. Pocházím z Řecka. Můj příběh začíná tím, jak jsem poprvé vyšla mezi lidi. Bylo to roku 1982 a já byla nová, naleštěná, prostě krása.

Slečna XY: Ke komu jsi se poprvé dostala?

Mince: To si pamatuju přesně. Byl to bohužel starý pán s hroznou sklerózou. Za chvíli ani nevěděl, kam mě položil. A já byla pohozena na staré polici s velkou vrstvou prachu a společnost mi dělal odporný pavouk. Brrr!

Slečna XY: Jaká tedy jsi?

Mince: Zdobená jsem okolo okrajů krásnými květy, svázanými krásnou mašlí, která je tak krásná...

Slečna XY: Brzdi! Ty se považuješ za krásnou?

Mince: Tobě se snad nelíbím?

Slečna XY: To ano, ale...

Mince: Nezdržuj!

Slečna XY: Dobře, dobře. Jak to tedy bylo dál?

Mince: Potom mě ale daroval své dceři. Byla to překrásná dívka, jako je ta hlava na mně, u které jsem se měla nejlépe. Dokonce jsem jí jednou pomohla.

Slečna XY: Pokračuj! Nenapínej!

Mince: Bylo to jednoho krásného odpoledne. Moje paní si vyšla na procházku po městě. Najednou dostala chuť na zmrzlinu. Ale u zmrzlinového stánku jsem jí vypadla z peněženky. Když mě brala ze země, poprvé ho uviděla. Byl to sympatický blondák s modrýma očima. Byla z toho láska jako trám. Po čase se vzali.

Slečna XY: A co bylo s tebou?

Mince: Já jsem se měla skvěle! Jako památku mě položili na polici, kde jsem jim připomínala jejich první seznámení. Ale jednou, když byli oba pryč, se to stalo. Kde se vzaly, tu se vzaly, blížily se ke mně odporné ruce jednoho z dětí mé paní. Zoufale jsem volala o pomoc, ale nic. Nakonec mne vzaly a koupily si za mne čokoládu.

Slečna XY: A co pak?

Mince: Pak jsem se dostala k tobě. Ale počkej! Co to děláš?...

Slečna XY: Jdu si za tebe koupit nanuk.

Mince: To nemůžeš udělat!

Slečna XY: Ale můžu. A jak ráda!

Mince: Pomóóóc!

(Dívka, 7. třída)

Úvaha

Vánoce dříve a dnes

V dnešní době se už Vánoce neslaví tak jako za doby našich prababiček a pradědečků.

V jejich době večer lidé chodili po vesnici a zpívali koledy. Chodili od domu k domu. Někdo jim dal oříšky, jiný koláček, jablíčka, a někteří dokonce i nějaký ten groš. Také na tradice se více dbalo. Některé z nich se přesto zachovaly dodnes. Například odlévání olova nebo pouštění oříškových skořápek se svíčkami, které se dávaly do misky s vodou, nebo také rozkrajování jablíček.

Vánoční stromeček měli opravdový, a ne takový jako má dnes většina z nás - umělý. Ani vánoční ozdoby nebyly stejné. Na vánoční stromeček si dávali slaměné ozdoby, jablíčka a perníčky. Pod stromečkem děti neměly lego, Barbie ani autíčka na ovládání, ale dřevěné hračky - koníčky, zvířátka a děvčátka dostávala hadrové panenky. Tyto hračky jim vyráběli tatínkové, maminky, babičky a dědečkové.

Ale dnes je to už úplně jiné. A proto, děti, rychle běžte za svými rodiči a poproste je, abyste si letos o Vánocích zazpívali nějakou pěknou koledu a třeba si odlili kousek olova. Uvidíte, že se vám tradice našich prarodičů budou líbit.

(9. třída)

Diskuse

K setkání „játrovek“

Reakce na počáteční úvahu:

Játrovka, tot' společenský problém. Při pohybu světem na ni i na něj narážíme neustále (opakovaně). Tu nám zastoupí cestu v obchodě, neb na nás jukne z reklamy, či se objeví v prostoru ryze intimním, u nás doma. Z toho je patrné, že je nevyhnutelné k tomuto jevu zaujmout patřičné stanovisko.

(8. třída)

Jak hrubé a prosté jméno. Jakoby šlo o kus něčeho naprosto bezcenného a obyčejného. Ale při vši úctě k věcem obyčejným máme my - *paštiky* - nenahraditelný význam pro celé lidstvo.

Kdyby měl každý druh potravy tolik podob jako my - *paštiky*! Můžeme se dokonce dělit tak, jako se „nesmyslně“ rozčleňují lidé. Na chudé, bohaté či černé, bílé. Avšak na rozdíl od lidí se navzájem nepřehlízíme, nezávidíme si ani jeden druhým neopovrhujeme.

Setkáte se s námi všude. Od dětí na výletě, tuláků, trampů až po lidskou smetánku, pochutnávající si na nás „lepších rasách“. Nám *paštikám* je díkybohu prostě jasné, jak nakonec skončíme. Nač tedy mezi sebou činit rozdíly?

Nám - *paštikám* - je to jasné, ale jak jste na tom Vy - lidé?

Játrovka Lukáš

Můj problém začíná v samotném masokombinátu. Bohužel se někdy stane, že suroviny, z nichž mne vyrábějí, nejsou tak kvalitní, jak bychom předpokládali. Za tuto skutečnost se velmi stydím a pozvolna začínám měnit barvu, ale chuť a vůni mám stále neodolatelnou. To ovšem nikomu nevadí a rychle mě plní do konzerv a nabízejí jako kvalitní zboží obchodníkům.

Každý správný obchodník, poučený televizní reklamou, umístí plechovky tak, aby si mě každý zákazník všiml. Můj krásný žlutý šat přiláká velmi brzy mnoho koupěchtivých. Smůlu však mají ti, jenž se dlouho rozmýšlejí. Působením tepla a slunečních paprsků rozesmátého sluníčka se ve mně začíná probouzet nový život.

Vstup do nového života plánují i novomanželé, na jejichž hostině jsem se ocitla. Krásně jsem se vyjíkala na talíři jako předkrm svatební hostiny...

Za týden čtenáři denního tisku mohou číst, že jistí svatebčané jsou hospitalizováni na infekčním oddělení se salmonelózou a lékaři zjišťují zdroj nákazy.

Játrovka Andrea

Domnívám se, že je játrovka královna všech *paštik*. Stala se pochoutkou mlsných jazýčků. Její lahodná chuť a vůně nás hypnotizují natolik, že při pohledu na ni neodoláme a tento zázrak přírody ochutnáme.

Ale pozor! Běda tomu, kdo se neřídí předpisy výrobců v tom, že by měl konzervu s onou dobrotou spotřebovat do data vyraženého na víčku. Játrovka ve svém úkrytu, který nechá spotřebitel vystavenou delší dobu na slunci či jinde v teple, se zvolna promění v malý ruční granát, jenž při propíchnutí otvírákem exploduje!

Kdysi *játrovka*, nyní změněná na zapáchající blíže neurčitelnou hmotu, se hladovému přestěhuje místo do žaludku na obličej, na oblečení, všude. Takto postižený spotřebitel se na játrovku dlouhou dobu nemůže ani podívat a při pouhém zavonění z plechovky mu naskakuje husí kůže. A proto: važme si našich statečných *játrovek*!

Všem *játrovkám* světa zdar!

Čestný host Martina

Příloha 3

Texty určené k rozboru

Charakterizujte využití hláskových prostředků:

Už na jaře přilítla Petruša ze služby domů.

„A co deš dum?“

„Bodo se vdávat.“

„A za keho?“

„Huvidíte!“

„A kdy?“

„Za šest neděl - neděl za dva měsíce.“

„A det' hani nevíme, co je zač.“

„Nemusíte. V nedělu přinde a pudeme na fáru.“

A hned na druhý den se dala do příprav ku vdavkám.

(Podle A. a V. Mrštíka)

Vysvětlete funkci slangových a argotických prostředků:

Josefina: Sme v suchu! Na betón, strejdo! Chocholáč si to hasí kdoví kam.

Maleček: Vona to bude nějaká dobrotivá duše.

J: Kdo? Chlupatej? - Kriste králi, jen se spolehněte! - Mám zapískat, aby s váma šel na sáňky?

M: A já se ti, holka, divím! - Copak jsou lidi vlčáci a tak dále? Copak musí bejt každej mizera?

J: Ehm!

M: Jak?

J: Se mi zdá, že vám manželka práskla do bot.

M: Vono nebude tak zle!

J: Neměla bych se po ní povohlídnout?

M: Jo, jo, já ti rozumím. Moc dobře, holka zlatá, ale je to marný! Dneska vezmeš štíra - a co? - Nic! Na práci se neumíš podívat, školy nemáš, k obchodu nejsi, tak jakýpak copak. Někdy po neděli se vrátíš k svejm starejm pěstounům. - Pro pána Jána, už slyším, jak budeš zase řvát!

J: Jednou vám ale pláchnu jaksepatri!

(Podle V. Vančury)

Uved'te, kterými jazykovými prostředky je dosaženo v textech komického účinku:

Už máme zimu, už padá sníh a celá země jest bílá a chocholouši si prohlížejí koňské koblihy a na oknech se dělají krásné hvězdy. A my máme plný krám lidí, kteří si kupují mandle a rozinky, jelikož se blíží Vánoce. Tatínek s maminkou odbejvají lidi a lidi praví: „Už nám to nastává, pane Bajza,“ a tatínek praví: „Baže, venku je pořádný samec, čím ještě posloužím?“

Že bych se moc těšil na Ježíška, to se moc netěším, protože nikdy nedostanu, co bych chtěl. Oni mně dávají porád jenom, co potřebuju, což jest švindl, jelikož by mně to stejně musili koupit, tak jaképak copak. Jináč už mám všecinko, halifaxy, svetr, co má zips, a tepláky, sáňky i hokejku. A kdyby se mne naši doopravdy ptali, co bysem si přál, tak bysem doopravdy musil říci, že nejraději ze všeho bych chtěl dřevěnou nohu, jakou má pan Zilvar, jelikož by mně to všichni záviděli a nejvíce Bejval Antonín. A kdyby mně nedali pod stromeček nohu, tak bysem si přál, abych už nemusil chodit do houslí, a když ani to ne, tak aspoň album cizozemských známek.

Já však svoje přání nikomu neřeknu, jelikož by naši pravili, že jsem skoták a povstalec a že ze mne nic nebude, a tatínek by řval děsným hlasem, že musím z domu a že mne nechce vidět, a pak bysem musil celou hodinu vrzat na housle. Už jsem třikrát vynechal, protože pan učitel mě káral, že mám šmytec jako botu a proč jsem si ho nevypral.

(K. Poláček)

Z uvedených textů vyhledejte všechny stylově zabarvené lexikální prostředky, roztříd'te je podle běžné klasifikace a zhodnot'te jejich slohovou funkci:

Ted' jen čekali, až zamrzne. Petr věděl, že mu ti staří partykové nadělají metrů pro půl městečka.

A tak seděli ve světnici, mazali karty, popíjeli a přitom semleli, co se dalo.

Ve velkých kachlových kamnech praskala borová polena. Pod zčernalým stropem se převalovaly mraky kouře. Všichni dýmali z fajek. Josef měl takovou docela malou, zahnutou, s plechovým víčkem. Drobný Prťák zase dlouhou porcelánku s císařem pánem. Choval ji jako svátost oltářní. Petr kouřil čibuk. Jen Huňáček páčil v papírkách svoje pekelné koření. Ne že by neměl na cigarety. Ale zvykl si na ten svůj zabiják za války a ted' se mu všechno zdálo jako seno. Jeho domovina smrděla, jako když hoří kravské paznehty. Jen v neděli, když šel z kostela, trčelo mu z koutku

úst usmolené viržinko.

Jednou do té udírny vrazila babka Anna. Zapotácela se na prahu. Když popadla dech, jenom vybafla: „Jak v tém můžete bét? Dyt' je tady k zalknutí.”

Josef, který měl v ruce betla, se ani neobrátil a hodil přes rameno: „Uzeny dyl vedrží, bábo, Honzo, nes!”

Anna se otočila, práskla dveřmi a od té doby tam ani nepáchla. Docela zapomněla dědkovi vytmavit, že mu pro ty jeho karty chcipl další králík.

(J. Matějka)

Vyhledejte prostředky hovorového stylu (zaměřte se na expresivitu vyjadřovacích prostředků a pozorujte, na jakých prostředcích spočívá):

Tu rozhrnula se plachta a z vozejčku vylezla stará tlustá panička, založila ruce v bok a spustila na mladého Lotranda: „Ty ancikriste, ty arcilotře, ty babinský, ty bandyto, ty barnabáši, ty bašibozuku, ty cikáne, ty čerchmante, ty čertovo kvítko, ty darebo, ty darmošlape, ty feryno, ty goliáši, ty hasáčerte, ty herodesi, ty hrdlořeze, ty hrubiáne, ty hříšníku, ty chachare, ty indiáne, co se to opovažuješ, takhle přepadat poctivé a slušné lidi?”

„Promiňte, madame,” zašeptal Lotrando zdrcen, „neměl jsem tušení, že ve voze je dáma.”

„To se ví, že je,” pokračovala trhovnice, „a jaká dáma ty jeden, ty jidáši, ty kaine, ty kriminálníku, ty krutáku, ty krvežiznivče, ty lenochu, ty lidožroute, ty lucipere, ty machometáne, ty metlo, ty mezuláne, ty mordýři!”

„Prosím tisíckrát za odpuštění, že jsem vás tak vylekal, paní,” omlouval se Lotrando v nejhroznějších rozpacích. „Tréšarmé, madame, silvuplé, ujišťuji vás svou nejpokornější lítostí, že -, že -”

„Pakuj se, necito,” křičela ctihodná dáma, „nebo ti povím, že jsi nekřesťan, nelida, netvor, nezdoaba a neznaoboh, oukladník, partykář, pirát, poberta, pohan, postrach a prachkujon, rabiát, raubíř a rinaldino rinaldini, satanáš, slotá a sprostopášník, šelma, šibeničník, šidolid, šizuňk, škareda a špatenka, taškář, tatar, turek a tygr a ukrutník -”

Dále už mladý Lotrando neslyšel, neboť se dal na útěk a nezastavil se až na Brendách; a to se mu ještě zdálo, že vítří za ním nese cosi jako „- vejtržník, vlkodlak, vražděník a vyvrhel, zabiják a zbojník, zlejduch, zloděj zlodějská, zlosyn, zlotřilec a zuřivec a žhář -”

(Karel Čapek)

Zvažte význam a funkci rčení v textu; pokuste se část textu vyjádřit neutrálním spisovným jazykem:

„Další!” zaburácela zdravotní sestra do plné čekárny.

Zvedl jsem se a drobnými krůčky vešel do ordinace. Usadila mne vedle doktora.

„Tak, co vás trápí?” začal zjišťovat diagnózu dr. obvodák, zatímco se hrabal v mých lékařských záznamech.

„Ále, pane doktore, nějak mě bere žaludek, klepu se a mám... a mám... mám...” koutkem oka jsem cudně pozoroval sestřičku a nebyl jsem schopen přiznat se k průjmu.

„Já vím...” přešel moje rozpaky lékař. „A čím jste se včera přejedl, co?” pokračoval dál v pátrání, tentokrát pod mým víčkem pravého oka.

„Přejedl? Včera?” Až neuvěřitelně jsem se bránil. „Na mou duši, úplně normálka...”

„Tak to si rád poslechnu, tu vaši normálku...” se zvědavostí se na mě podíval a posadil se pohodlně na židli.

„Ráno jsem, pane doktore, nastoupil do tramvaje. Bylo tam narváno, že jsme tam byli namačkaný jako sardinky... Jedné buchtě jsem nechtěně šlápl na nohu a ona mi vynadala do cucáků, a že mi ještě teče mlíko po bradě...” zabral jsem se do líčení svého včerejška, aniž jsem postřehl, jak doktor kývl na sestřičku. ” Podařilo se mi přejet jen dvě stanice. Sotva jsem byl na refýži, zpocenej jak špekáček na rožni, zahlídl jsem vám holku jako lusk. Tvářičky jako broskvičky, oči jako mandle, zadeček jako dva česnečky. Byla k nakousnutí. Fakt. Povídám jí, čao, ona mně řekla taky čao, a tak jsme šli spolu. Bavili jsme se o všem možným. Já jí líčil, jak jsem byl den před tím na Bohemce, že to tam bylo bezva maso. A jak jsme tak šli, pozvala mě domů. Na mejdlo. Šel jsem. Nikdo tam nebyl, jen ona a já. Měla sladký řečičky o tom, jak se jí líbím ...Zkrátka, nechal jsem se opít rohlíkem, a když bylo po všem, zjistil jsem, že mě utáhla na vařený nudli. Přiznala se, že to pekla s jedním houskou, kterej se na ni vykašlal, ale že s ním má zaděláno, a on ji nechce. Takže ted' prý budu tatškou já. Viděl jste to někdy, pane doktore?”

Takhle takový kosti skočit na špek? Slupla mě jako malinu a já ostrouhal mrkvičku. No, a to je tak všechno ...Zkrátka, houby s voctem, a ne že jsem se přejedl...”

Doktor se potutelně usmál a kývl opět na sestřičku, která začala číst:

„Tak to byly: sardinky, mléko, buchta, špekáček, lusky, broskvičky, mandle...”

Zatmělo se mi před očima a pokoušely se o mne mdloby. Hlas sestřičky zněl jako z velké dálky... „rohlíky, vařené nudle, housky, kynuté těsto, špek...”

Vyskočil jsem, a jak jen mi to zdravotní stav umožňoval, rychle jsem opouštěl ordinaci. Ještě jsem zaslechl, jak doktor hovoří telefonicky se svým kolegou psychiatrem: „Člověče, mám tady pro tebe jednoho bábovku, třese se jako sulc, je zesláblý jako čajíček a nervy má v troubě...”

(V. Špaňhel, *Jak jsem se přejedl života*)

Vyložte, kterými jazykovými prostředky jsou v úryvku popularizujícího výkladu vyjádřeny příčinnostní vztahy:

Léky a řidiči

Léky mohou mít kladný účinek jen na toho, kdo je užívá ve shodě s lékařským předpisem. Jestliže se užívají nesprávně, mohou se stát nebezpečnými. Některé působí nepříznivě na nervovou soustavu lidí a snižují jejich pozornost při veškeré činnosti. Toho si musí být vědomi zejména ti, kteří pracují u strojů, řídí automobily, autobusy, tramvaje. Z dalších účinků některých léčiv jmenujme např. snížení mozkové aktivity. Požití uklidňujících léků ve větším množství vyvolává ospalost. Takový účinek mají i léky, které zpočátku dokáží nervovou soustavu vzpružit. Proto ani takové léky nesmí řidič brát bez kontroly lékaře.

(Z *tisku*)

Vyhledejte příklady aktualizace jazykových prostředků a vysvětlete je:

Ty můj kraji! Jsi tam, kde Vysočina nabírá dech a pole skládají slib chudoby. Potulné jaro kličkuje dlouhou rozestlanou ornici, sněhy i dešti a ospalé barvy se vyčkávací protahují. Země koktá a kucká, ale jednoho dne přece jen vykukující kukačka zjistí, že vše je připravené, bezpečné, a to už všichni ptáci se rozlétnou s mírou melodií v zobáčcích a začnou stěhovat obžurky hnízd. Roztržky kořenů a rozmilovanost větvoví bude bez konce! Z pučnic vyhlédne parozí a z bodličí první houba, kolínko usínající Zimuly.

(F. Halas)

Uveďte, kterých jazykových prostředků se v uvedených textech užívá, a proč:

I na nejapné otázky se snažím odpovídat japně. I když bych těžko vysvětloval povahu a podobu japnosti. Čeština má několik takových slov, která se vyskytují jen v záporném tvaru - snad pro častý reformační či protestní postoj našich národů k nějakému hnutí ve světě. Například: nemešlo. Nebo nekňuba. Nebo: nevrlý. Nebo: nestoudnost. Ale řekněte sami - dovedete si představit mehlo? Kňubu? Znáte někoho, kdo by byl naprosto stoudný? Nebo nádherně vrlý? Já vím, řeknete mi, že zápornost oněch tvarů je pouze zdánlivá. Ale tak je to u nás skoro vždycky a se vším.

(Podle M. Horníčka)

To byla schválnost všech schválností, říká si Ludva, když už jde ve starých botách po severním podloubí, moci mít hodinu na klavír a místo toho žbrundat pivo a povykovat na korze. Vzpomínal si, kde byli, když hodiny odtloukly čtvrt na pět. To už by byl rozehraný, prsty by už poztrácely klouby a jenom by se vlnily po klávesách, a o pultík by opřel něco tak pro volné prsty a taky pro volnou duši, takovou polku Fis dur, neřídil by se do not, hrál by ji tak, jako se dá slyšet jenom ve snu, prsty by se míhaly po černých klapkách, prchaly by po černých klávesách, nezaslechl by zaklepaní, moduloval by do D dur, potom potichoučku letí po bílých klapkách, prsty nechtějí potichu, bloudí na černé, pořád víc a pořád silněji - koruna po pauze jako vdechnutí, ještě chvíli jenom ševelení, mohlo by se při něm slyšet tiché zavření dveří, tiché kroky a tiché zastavení, prsty se už nedají zadržet, bouří a letí až k poslednímu fis. Úplné ticho.

(L. Romportlová, *Křeslo v zeleném*)

Určete, ke kterému funkčnímu stylu patří vybraný text, a uveďte jeho charakteristické znaky:

Zahradník v únoru pokračuje v lednových pracích, zejména potud, že pěstuje hlavně počasí. Neboť vězte, že únor je

doba nebezpečná, která zahradníka ohrožuje holomrazy, sluncem, vlhkem, suchem a větry; tento nejkratší měsíc, tento záprtek mezi měsíci, tento měsíc nedonošený, přestupný a vůbec nesolidní, vyniká nad všechny ostatní svými potměšilými záludí; mějte se před ním na pozoru. Ve dne loudí na keřích pupence a v noci je spálí; jednou rukou nám lahodí a druhou nám luská pod nosem. Čert ví, proč se o přestupných letech přidává jeden den zrovna tomuto vrtkavému, katarálnímu, potouchlému měsíčnímu skrčkovi; o přestupný rok by se měl přidat jeden den krásnému měsíci máji, aby jich bylo dvaatřicet, a bylo by to. Jakkpak k tomu my zahradníci přijdem?

(Podle K. Čapka)

Vzdálené věžní hodiny odbily právě jednu hodinu po půlnoci, když Hana zaslechla dva krátké tupé údery, jako by někdo byl zabouchal pěstí na okenní rám, a pak se jí zdálo, že kdosi velmi slabě, velmi nezřetelně vyslovil její jméno. Tehdy vstala. Byla dosud tak vysílena, že se sotva udržela na nohou, ale nemyslila teď na svou slabost, necítila ji - připadalo jí, jako by ji podporovaly neznámé, ne nepřátelské síly, které ji přenesly z lůžka, aniž věděla jak, k oknu.

(Podle V. Neffa)

Moucha

Mouchy mají plno práce, začínají brzy ráno a končí pozdě večer, létají přes den kolem mucholapky a večer kolem žárovky, první letí tatínek moucha a za ním malé mouchy, tatínek moucha dělá krásné kruhy, ale malým mouchám to jde všelijak, kazí to a tatínek volá, znovu, ještě jednou od začátku, nemůžete létat takhle lajdácky, co by z vás bylo, ale jedna malá moucha nespokojeně bzučí, tohle mě nebaví, takhle jsem si život nepředstavovala, toužím po něčem velikém, ale tatínek se tváří nechápavě, maminka se tváří nechápavě a sestřičky mouchy také, co bys chtěla, říkají, co ti to vlezlo do hlavy, ale malá moucha se s nimi rozloučí a letí pryč a považte, má štěstí, dostane se do expedice, která cestuje do vesmíru, a tak malá moucha cestuje s nimi, létá kolem zeměkoule, létá kolem dokola v krásných velkých kruzích, zatímco tatínek s malými mouchami létají v malých kruzích kolem žárovky a malé, utmácené mouchy nemohou v noci spát, lezou po okenních tabulkách, dívají se do noci a říkají si, jestlipak ji uvidíme, tu naši sestřičku, tu naši hvězdu, kterápak to asi je, to je otázka, ale není to tak jednoduché, hvězd je na obloze jako much.

(Podle M. Macourka)

Námluvy

Paní Kateřina Důrová, naslouchajíc kanovníkovi, jenž sypal krásné verše jako z rukávu, zkřížila ruce na prsou a pravila:

„Jsem zde a slyším vás, pane. Latina jest prý jazyk Římanů a vypravuje se, že tento jazyk zemřel a že je mrtev. Jaké nesmysly, abbé, mluvil jste dosti hbitě a dosti dlouho, abychom je odsoudili. Avšak nyní si odpočiňte a vypravujte mi něco v naší mateřštině, neboť jest mi přiznati, že chápu jen zpola smysl latinských řečí. Jsou tak obšírné! Zdá se mi poněkud přehnané toto učleněné vyjadřování, jež připomíná krupobití, nechci však pochybovati, že jste promlouval o počestných citech.

Ach, ovšem! Bývaly to časy, když jsme si krátili chvíli šprýmovnými průpovídkami, zpěvem a hrou na hudební nástroje. Ouvej, pane, byl byste se posedl, slyše jakéhosi varhanáře, jenž mě štípal do boků, pozpěvuje si písničku za písničkou. Jsem si jista, že jeho vynalézavost nezadá v mnohém vaší řemeslné dovednosti, jakkoli jste vy zhlédl cizí země až po svůj zralý věk.”

Řkouc to, paní smetla s lavičky udičky, niti i ostatní součástky nezbytné k rybolovu, a překračujíc valchu, jež spadla na zemi, vlekla lavici na jižní stranu plovárny.

„Nuže, pane,” mluvila dále Kateřina Důrová, když usedla, „pojd'te sem, pojd'te za mnou, toto sedadlo není tak nepohodlné, jak se vám zdá, a obejdeme se zde bez latiny.”

„Ti dva,” doložila, ukazujíc na mistra a na majora, „nepostihnou ani jediného slova. Vsadím se, že si navzájem vypravují o střelných zbraních a o jakémsi bláznivém závodění. Ach, vizte mého manžela, drží levici upaženu a zajisté chce namluviti majorovi, že je v tomto úkonu nesmírná síla. Ach, co si mám počítí, jestliže tento neomaleny člověk křičívá jen proto, aby si cvičil dech a zvětšil objem hrudníku? Co mám činiti, jestliže den co den jej vidím, jak hopsá a skáče o tyči až do výše stropu?”

„Mistr,” odtušil kanovník, „se stará a pečuje o svoje tělo snad příliš, avšak nikdy jsem jej neponoukal ani jsem ho nepovzbuzoval, aby to činil bez výhrady. Mistr, vy a já, paní, jsme v létech, kdy se již nekřičí z plných plic a kdy můžeme minouti plot sousedův bez pokušení, abychom jej přeskočili. Nelibuji si v okázalých kouscích.”

(V. Vančura, *Rozmarné léto*)

Jasnost projevu není jednoduchá věc. Aby byl náš projev jasný, musí nám být jasný jeho obsah, tento obsah musíme promyslet tak, aby se nám rozložil v řetěz jednotlivých myšlenek, a to řetěz souvislý a plně spojený, pro označení jednotlivých představ musíme volit správná a čtenáři známá slova a tato slova musíme uspořádat v jasná souvětí a věty.

Jde tu především o větu psanou. Věta mluvená je mnohem jednodušší, protože bývá kratší, je tam méně nebezpečí nedorozumění, můžeme hlasem vyjádřit, které slovo je ve větě nejdůležitější. Projev psaný to musí dělat jinak. V oznamovacích větách se nejdůležitější člen klade na konec, protože tam jej čtenář hledá. Ne tedy: To se však dostatečně nepromítá v této učebnici; o učebnici jsme mluvili, to je věc známá, důležité je však ono nepromítá se, a proto lépe: To se však v této učebnici dostatečně nepromítá.

Důležitým požadavkem v řazení slov ve větě je spojit k sobě právě ta slova, která k sobě patří, jinak by se mohla neúmyslně nebo zlomyslně spojit v nějaký smysl, který věta dostat neměla. To jsou tzv. nepravé dvojice. Například v jednom rozsudku stálo: NN dával neoprávněně obžalovanému XY celé balíky zboží. Kdybychom větu četli, udělali bychom přestávku za neoprávněně, abychom naznačili, že tento výraz patří ke slovu dával; v psaném textu to raději naznačíme pořadím slov - NN dával obžalovanému XY neoprávněně balíky zboží.

(O češtině pro Čechy)

Bystrouška sedí chudák u psí boudy, zahanbena, pokořena. I Lapák se na ni přišel podívat hezky svrchu.

„Mělas ty dělat podlivá mě,” povídal povýšeně. „Mělas neutíkat, mělas nevylizovat míse a nebyla bys včil seděla.”

A kohout svolal okamžitě valnou schůzi svého hejna. Naparoval se ostruhami a peřím a uspořádal slípkám poučnou přednášku.

„To, to díváte, jak je člověk spravedlivé. Kdyby ne jeho, jak by to vypadalo na světě. Honila by nás slečna liška, a včil sedí a neví kudyma kam. Na řetázku, hé? To proto, že nesnáší vaječ a nesedá trpělivě na hnízdě. Pracujte, snásejte, já vám pomůžu a lidi vás budou mět rádi.”

Paní revírníková byla asi tuze spokojena jeho rozumnou řečí, i šla nasypat slípkám čerstvého zrní. Tak to totiž v lidské společnosti bývá. Ani kuře darmo nehrabe; kdo má však hubu a umí řečňovat, hrabe pořád a pořádně.

Bystrouška jen taktak, že se nerozplakala zlostí. Zatřásla zuby, aby zbytečně nenadávala, protáhla se na slunku, a tváříc se, jako by se jí urážlivé naparování kohoutovo netýkalo, vyhoupla se na boudu. Schoulila se tam a napjala veškero úsilí, aby se ovládla. V hlavě jí to ovšem vřelo touhou po odvetě a kromě toho nechtělo se jí do suchých brambor, kterých jí nasypali na špinavou misku. Slepice zatím, podníceny řečí kohoutovou, uspořádaly demonstrativní průvod kolem boudy. Chocholka, slepičí bába stará, pomlouvačná, uplkaná, dívala se na ni posměšně a krákorala zlomyslně:

„Trp, trp si. Však zaslóžíš, hé!”

Bystrouška ji klidně nechala, až se přiblížila k boudě. Nechala ji, i když vypjala pohrdavě vole, natáhla krk a vystoupila na špičky, aby dobře viděla Bystroušce do tváře. Teď teprve Bystrouška vyskočila, zakroutila Chocholce krkem a odvěkla ji do boudy. Slípky se rozletěly, kde se dalo, a pyšný kohout v úprku se natáhl jako veterán, když se vedle něho střelilo na ostro. Ticho nastalo ve dvoře a Bystrouška hodujíc rozhlížela se po něm hrdě, jako by patřil jedině jí. Pěkně se to spalo s plným břichem, pěkně vstávalo zas při dobré chuti.

(R. Těsnohlídek, *Liška Bystrouška*)

Pak majitel kolotoče zazvonil, dal páku na nejvyšší rychlost a sedátka a řetízky se ještě víc vzdálily pošlapané louce a obličej cestujících defilovaly po kružnici za hranici světél žárovek a modrého stínu noci jak veliké kuličkové ložisko.

Dívka s lekníny trnula, co kdyby se s ní utrhlo to sedátko, kam až by asi doletěla? Možná až doprostředka řeky, ve které by roztržila o zrcadlící se měsíc, možná ale taky rovnou doprostředka prámu, který plul tiše, ozdoben barevnými lampióny a s hudbou tamburášského spolku, jistě by ten prám porazila a lampióny by tiše zhasly ...ale co kdyby se s ní sedátko utrhlo nad řekou a ta síla by ji mrštila na břeh, do plachty boudy s cukrovím? Nebo kdyby doletěla až do střelnice rovnou do plechových figurek a všechna skrytá péra by spustila jak trefená do terče ...anebo co kdyby i s těmi řetízky přistála a porazila boudu s člověkem v bílém plášti, který na špejle namotává růžovou cukrovou vatu? Anebo letěla ještě dál, rovnou do necek, ve kterých se chladí láhve piva a sodovky?

Ale majitel kolotoče odzvonil těm možnostem, zvolnil rychlost a řetízky se zvolna svíraly, jako když zvolna stahujete

deštník ...Pak několik podrážek zavadilo o prkennou podlahu a kolotoč zastavil.

(B. Hrabal, *Bambini di Praga*)

KDY?

Už několikrát mě tahal za fusekli a nevidím důvod, proč bych mu konečně od plíc neřekl, co si myslím o jeho habadůrách. Dám mu co proto, jen co se najde vhodná příležitost.

Oblast lidských vztahů je spleť a jemná jak pavoučí síť. Takových sítí existují spousty. Od lapacího zařízení cedivky smrkové až po síť plachetnatky, připomínající visuté lůžko. Mezilidský vztah s oním člověkem je z mé strany poznamenán jen spíš sítí pavouka nerozhodného. Pokud takového vůbec přírodovědci znají.

Dosud jsem se nedokázal rozhoupat, abych mu pověděl své mínění. Abych mu vmetl do tváře pravdu. Co bylo platné, že jsem se zapřísahal, že mu řeknu všechno na rovinu hnedka při první příhodné chvíli. Jenže takovou jsem dosud nenašel.

Přece ho nemohu obvinít na refýži, kde se vídáme. Kolem je plno lidí a nepotrpím si na skandály. Intimnější, komornější příležitost se už několikrát naskytla při občasných setkáních v dešti, kdy mě vzal pod paraple. Já u sebe deštníky nenosím, a tak v dané chvíli přece nemohu vyplísnit člověka, který mě chrání před slotou.

Domníval jsem se, že ideální možnost k vysypání pravdy by mohla nastat v parku, kde se taky potkáváme. Chtělo by to slunečný den, abych se vyhnul deštníku a závazkům z toho vyplývajícím. Když k takovému setkání za zářného dne jednou opravdu došlo, už jsem nabíral dech. Ale můj protijdoucí vypadal zdrchaně a já byl nahraný. Říkal, že ho prý v zaměstnání osočili, že je lhář. Z uvedených důvodů jsem tuto mimořádně vhodnou příležitost prošvihl. Stačilo přece navázat: „Samozřejmě, že jsi lhář!“ a mohl jsem mít na duši vymeteno. Mlčel jsem a poskytl jsem si zbabělou omluvenku v tom smyslu, že si přece nebudu ještě přísazovat.

Věděl jsem, že je to omluvenka chatrná.

Že je nejvyšší čas, abych konečně jednal.

Nachystal jsem se, že mu všechno povím bez obalu - jen co si k nám zase někdy přijde zatelefonovat. Bydlí nedaleko, budky kolem většinou nefungují, takže jsem čekal za bukem a doufal ve výhodu domácího prostředí.

Brzy opravdu přišel. Že potřebuje nutně zavolat nějakému instalatérovi na druhý konec Prahy. Proč ne. Tak asi čtvrthodinku mluvil a pak pospíchal pryč, že toho instalatéra musí čekat. Můj plán k rozmluvě tedy zase nevyšel.

Jeho ano.

Náhodou jsem u aparátu objevil jeho zapomenutý cár papíru s napsaným dlouhým číslem, začínajícím 003592. Volačka Sofie. Dvě sekundy za korunu. Zatmělo se mi před očima.

Jak jsem se dověděl, posléze odjel na dovolenou do Bulharska. Kdosi říkal, že si tam telefonicky zařídil velmi výhodné ubytování.

Budiž.

Ale až se vrátí a naskytne se první vhodná příležitost...

(R. Křestan, *Slepičí krok*)

Ovčí hubičky

Mezi deputátními byty a sladovnou byla velká ovocná zahrada. Řady rynglí a špendlíků, bosenských švestek, pak řady croncelských jablek, která zrála na podzim a měla chuť zmačkaného voňavého sněhu, řada řehtačů soudkových, které opravdu, když dozrávaly, tak jádra uvnitř soudků řehtala, kožená jablka, která zrála až k jaru, řady letních jablek astracháňských, červených a žlutých, která zrála zrovna tak jako skleněná jablka zrající už před svatou Annou. A pak řada hrušek, boskových lahvic, u kterých se utrhla stopka, a když dozrály v seně, tak se vypily, a potom muškatelek vonící skořicí a hřebíčkem, a poslední řada u samé sladovny byly ořechy, které na podzim se srážely dlouhými ráhny, čím víc bylo ořechů, tím víc byly větve otlučené. Nejraději jsem jedl ořechy, když ještě byly zelené, když jsem každý ořech musel otevřít nožem a dužina pouštěla žlutozelenou šťávu a ruce jsem měl pořád jako od tabáku. Ty plody byly nejchutnější, jádra měla na sobě žlutou košilku, která se dala sloupnout. Ale nejmilejší strom byl jen jeden. Byl uprostřed zahrady a byla to jabloň a jablkům se říkalo ovčí hubičky. Ten strom rostl jako vrba, hned v koruně se větve obracely, a místo aby jako ostatní jabloně rostly do stran a vzhůru, otáčely se k zemi a konečky větví couraly v trávě. Jablka, když dozrávala, byla vždycky žlutá a u bubáku měla dužinu tak varhánkovitou, opravdu jako když se ovčí hubička sešpulí a jemně chroustá a znovu škubá trávu. A pod tou korunou větví opravdu jako pod smuteční vrbou vznikla taková velká besídka, prostorná jako altán, a podobala se veliké

průsvitné ženské sukni.

(*B. Hrabal, Krasosmutnění*)